

El gust per la lectura
Educació primària

EN JIM BOTÓ I EN LLUC EL MAQUINISTA

Michael Ende

GUIA PER AL PROFESSORAT

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

SEMINARI
“El gust per la lectura”
2010-2011
Educació primària

Subdirecció General de Llengües i Entorn
Servei d’immersió i Ús de la Llengua

EN JIM BOTÓ I EN LLUC EL MAQUINISTA

Michael Ende

NÚRIA ALBA ROMÀ

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No comercial-Compartir 3.0 de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n citi l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual a la que regula l'obra original.

La llicència completa es pot consultar a:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/deed.ca>

ÍNDIX

INFORMACIÓ SOBRE EL LLIBRE	7
1. Fitxa tècnica	7
2. Per saber-ne més	7
2.1. L'autor: Michael Ende	7
2.2. L'il·lustrador: Franz Joseph Tripp	11
2.3. La traductora: Carme Serrallonga	11
2.4. L'obra: argument, estructura, personatges, valors	11
ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES	13
1. Abans d'obrir el llibre	13
2. Mentre el llibre és obert.	15
3. Després de tancar el llibre	17
4. Relació amb altres àrees	19
5. Competències que es treballen	20
ACTIVITATS PROPOSADES AL QUADERN DE L'ALUMNAT	22
Preàmbul. Marxem de viatge!	22
Sessió 1. Abans de marxar...	22
Sessió 2. Lummerland	23
Sessió 3. Expatriació	26
Sessió 4. El país de Mandala	28
Sessió 5. El palau imperial	32
Sessió 6. El viatge.	36
Sessió 7. Exiliats	38
Sessió 8. La ciutat dels Dracs	43
Sessió 9. Tornada a Mandala	46
Sessió10. Nova Lummerland	50
En acabar el viatge	52
BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA	57

INFORMACIÓ SOBRE EL LLIBRE

1. Fitxa tècnica

Títol	<i>En Jim Botó i En Lluc el Maquinista</i>
Autor	Michael ENDE,
Il·lustracions	Franz Joseph Tripp
Editorial	La Galera
Col·lecció	Grumets n. 51
Llengua original	alemany Títol original: <i>Jim Knopf und Lucas der Lokomotivführer</i>
Traductora	Carme Serrallonga
Nombre de pàgines	273
Any en què es va escriure	1969
Any de la primera edició a Catalunya	1983
Edició actual	14a impressió en català: febrer del 2010

2. Per saber-ne més

2.1. L'autor: Michael Ende

Biografia

Michael Ende va néixer el 1929 a Garmish-Partenkirchen (Baviera). Ben aviat, la seva família es va traslladar a Munic, on va créixer, envoltat dels artistes i escriptors que constituïen el cercle dels seus pares, en un ambient on les qüestions artístiques i espirituals tenien molta més importància que el confort material. Va viure el règim nazi, que va classificar el seu pare entre els *artistes degenerats* –fet que va posar la família en una situació econòmica precària que va durar molts anys–, i la destrucció d'Alemanya durant la Segona Guerra Mundial.

L'atmosfera creativa que es respirava a casa el va fer decantar ben aviat cap a les arts, com a estudiant de teatre a l'Escola de Teatre de la Càmera de Munic, i com a escriptor: ja de ben jove escrivia poesia i teatre.

Fins i tot va formar part d'una companyia de teatre que feia gires per províncies. En el curs d'una d'aquestes gires va conèixer l'actriu Ingeborg Hoffmann, que seria la seva parella durant 33 anys, i amb qui sempre va tenir una gran afinitat de pensament. A través d'ella es va introduir en els cercles teatrals i durant uns anys va escriure obres d'encàrrec per a teatres i cabarets. Ingeborg Hoffmann va ser la seva mentora literària i artística.

El 1958 va passar un fet que va determinar la seva vida a partir d'aleshores: un antic company d'estudis li va proposar que escrivís quatre ratlles destinades als infants per acompanyar uns dibuixos seus. Així va ser com va néixer *Jim Botó* i com Ende va començar a escriure literatura infantil. Després de molts intents infructuosos, l'editorial Thienemanns en va acceptar el manuscrit i, des d'aleshores, li va publicar totes les obres.

Jim Botó va ser un gran èxit editorial i el 1961 li va fer guanyar el màxim guardó de literatura infantil alemanya, el *Deutscher Jugendliteratur Preis*. A partir d'aquest moment ja va ser un escriptor de ressò internacional.

El 1970 Michael i Ingeborg es van instal·lar a Roma. Marxar d'Alemanya va ser una decisió que, entre altres motius, va tenir a veure amb les dures crítiques que rebien els llibres d'Ende, malgrat els bons resultats comercials.

El 1973 es publica *Momo*, obra per la qual l'any següent va ser guardonat amb el Premi de Ficció Infantil d'Alemanya i va ser nominat per al premi europeu, i el 1979 veu la llum *La història interminable*, probablement el seu llibre més famós, que va obtenir el ZDF's Book Worm Prize, el Wilhelm Hauff Prize, el premi de l'Acadèmia Alemanya de Literatura Infantil i Juvenil i el Premi Europeu de Ficció Juvenil, entre d'altres. Ambdues obres han estat traduïdes a moltes llengües d'arreu del món i se n'han fet adaptacions cinematogràfiques, per bé que rebutjades per Ende, que fins i tot va emprendre accions legals contra la versió de *La història interminable* rodada l'any 1984.

La seva carrera va continuar recollint premis, i alternant la publicació de literatura infantil amb l'adreçada al públic adult, i amb obres de teatre –gènere que mai no va abandonar del tot– i llibrets d'òperes i de musicals. El 1982 es va publicar una recopilació de converses d'Ende amb el polític socialdemòcrata Erhard Eppler i la directora del Kontaktteater Hanne Tächl; les seves opinions van fer que, en les protestes ecologistes, els manifestants portessin a la mà el seu llibre *Momo* com a símbol de la lluita antinuclear.

L'any 1985, en morir Ingeborg, Ende torna a Alemanya i s'instal·la a Munic, on funda un grup literari, *Der Pagat*. Poc temps després retroba Mariko Sato, que havia traduït la seva obra al japonès, i s'hi casa el 1989. Ende mor sis anys després, amb 65 anys.

Influències

Podem classificar Michael Ende en el moviment literari alemany dels anys setanta del segle passat, anomenat *nou romanticisme*¹, en contraposició al corrent racionalista i científista, que en aquell moment exigia una narrativa infantil de caire realista i amb un fort contingut crític. De fet, ja hem comentat a la biografia que Ende se'n va anar a Roma per fugir de la incomprensió de la crítica literària alemanya, ancorada en el realisme social, que qualificava la seva obra de simple literatura d'evasió.

L'ambient familiar que va viure de petit va determinar dues influències molt marcades en el seu pensament i, doncs, en els seus llibres: el surrealisme, que va absorbir a través del seu pare, el pintor surrealista Edgar Ende, i de la seva mare, Luise Bartholoma, psicoterapeuta i, per tant, atenta a les claus oníriques del subconscient; i el teosofisme de Rudolf Steiner, que va respirar per inclinació familiar. Els paisatges que descriu, carregats d'imaginació, i els viatges, dignes del món dels somnis, demostren clarament aquesta influència i justifiquen que ell mateix es qualificués com «l'autor que ha introduït el surrealisme en la literatura infantil»². Pel que fa a la seva formació teosòfica, ens en donen pistes els valors continguts en la seva obra.

¹ Altres autors d'aquest corrent són: Paul Maar, Janosch, Gunter Herburger, Reiner Kunze, Peter Richsel.

² Citat per Carlos Bárcena a *CLIJ* [Barcelona] (1992), núm. 37. Bárcena ho va dir en una escola d'estiu de la Universidad Complutense de Madrid, celebrada a El Escorial l'any 1991.

Finalment, l'interès personal d'Ende en la mística i l'esoterisme va enriquir els seus llibres amb elements màgics procedents de la càbala, el tarot, l'alquímia o els rosacreus.

Pel que fa a les influències literàries, Ende es reconeix deutor de Shakespeare i Borges³, autors a qui admira, de la mitologia universal –*Fantasia va ser creada per tots els artistes*; diu ell mateix quan li pregunten pel país de *La Història Interminable*; també al·ludeix sovint a la mitologia d'arreu del món per desgranar certs aspectes de la seva obra– i dels clàssics, com *l'Odissea*, amb referències clares en *Jim Botó* o *La Història Interminable*; Calvino i Tolkien són autors amb qui se l'ha comparat en certs aspectes, especialment en la creació de ciutats fantàstiques.

Claus de la seva obra

Juan Carlos Olivares parla d'Ende com d'un escriptor que *tracta el lector menor com un adult amb la ment oberta a altres mons*, i, com a tal, el fa partícip d'una sèrie de claus, que esdevenen constants de la seva obra. Seguirem el seu article en la descripció d'aquestes claus⁴:

— la solitud dels nens en l'era del consumisme: les seves històries són plenes de fills únics, reflex dels nens de les famílies nuclears de l'Alemanya que Ende va conèixer. El sentiment d'incomprensió que sent la Lena davant dels seus pares, el potent vincle amb l'àvia del petit propietari del titella de roba, la marginació i l'assetjament escolar que Bastian viu en solitud o la potent personalitat de la Momo en són bones mostres. En molts d'aquests personatges, la solitud també té la contrapartida positiva de facilitar-los l'entorn perfecte per accedir a altres realitats amb l'ajut de la imaginació i de la lectura.

— la riquesa literària de la por: el tret que probablement situa millor la seva obra en el corrent anomenat nou romanticisme alemany és el tractament explícit del sentiment de la por i de la part fosca de l'ésser humà: l'angoixa de Bastian, la por a la mort dels homes grisos o la sàtira de la novel·la gòtica de terror a *La poció del desig* ens mostren el tractament que en fa, tant des del vessant descriptiu com des de la subjectivitat.

— la consciència del temps: aquest és, probablement, l'element que té una presència més clara en tots els seus contes; el temps i la seva plasmació material, el rellotge. Al llarg dels seus relats, trobem éssers sinistres que roben el temps de les persones, rellotges que es fan girar enrere per esmenar una decisió que no s'hauria d'haver pres mai, trames que es desenvolupen contrarellotge. En aquest tema aflora una de les principals obsessions surrealistes, i ja sabem que aquest estil té molta influència en l'obra d'Ende. En general, la dimensió temps té per a Michael Ende una connotació negativa, ja que la nostra societat n'és esclava, tal i com expressa de manera contundent el llibre *Momo*.

³ En el seu llibre *La presó de la llibertat*, Ende dedica dos contes a Borges: «El corredor de Borromeo Colmi» i «La meta d'un llarg viatge».

⁴ Article citat a la bibliografia.

—l'arquitectura com a instrument per a construir mons imaginaris: els seus relats sempre tenen lloc en ambients urbans, amb ciutats fantàstiques i cases que amaguen veritables geografies interiors. Poden ser ciutats de noms i ressons orientals (*Jim Botó*), veritables presons de ciment (*Momo*) o entramats laberíntics de carrers amb noms fantàstics i cases amb illes i llacs glaçats al seu interior (*El secret de la Lena*). Però sempre ens fan recordar els espais desolats de la pintura surrealista, com els que pinten De Chirico, Delvaux, Dalí o el pare de l'escriptor, Edgar Ende, i les ciutats interiors que descriuen escriptors destacats com Italo Calvino o Jorge Luís Borges.

Finalment, a tall d'anècdota, hem d'esmentar la fascinació que tenia Ende per les tortugues –i que justifica per diferents raons⁵, des de la seva presència a la mitologia d'arreu del món fins a les seves connotacions d'intemporalitat i hieratisme. En moltes de les seves obres, hi apareix aquest animal: Morla, a *La història interminable*; Cassiopeia, a *Momo*, o la tortuga Parsimònia, a *La Parsimònia Tranquil·la i altres contes*. L'autor tenia una col·lecció de figures que representaven aquests animals i que actualment es troben al seu museu de Munic.

Valors de la seva obra

Michael Ende va estudiar a les escoles antroposòfiques de Rudolf Steiner. L'antroposofia, que d'alguna manera va impregnar els seus llibres, és un corrent filosòfic que vol recuperar, en un món immers en el materialisme, la dimensió espiritual, considerada com una realitat objectiva a la qual es pot accedir desenvolupant de manera integral les facultats de l'individu.

Així doncs, la seva visió holística de la persona, en què juguen un paper destacat el neguit espiritual i la creativitat, i el seu respecte a la personalitat infantil, deriven clarament d'aquesta influència: *Jo crec que el nen encara perviu en tots aquells que no han caigut totalment en el prosaisme i la manca de creativitat.*⁶ Com també ho és la seva idea de Belleza: *Art i poesia tenen, abans que res, una funció terapèutica. Perquè l'art genuí i la poesia genuïna sempre han nascut d'una unitat holística d'intel·lecte, cor i sentits.*⁷

Encara que en el seu moment se'l va acusar de fer una literatura merament d'evasió, en tots els seus llibres hi ha uns valors molt clars: el rebuig a la societat materialista, esclavitzada per la productivitat i el consumisme, i a la manca de valors morals, religiosos i estètics, que han estat substituïts pels valors materials i el progrés tecnològic. Per tant, no es tracta d'una crítica al capitalisme, sinó a la pèrdua de sentit de la vida humana, per l'abandó dels valors esmentats.

Pensa que l'ofici d'escriure porta una tasca implícita, que és la de restituir aquests valors a la societat: *En aquest panorama del món no s'hi albira ni un sol valor moral, religiós o estètic. [...] És el moment de substituir aquesta visió per una de diferent que retorni al nostre món el seu sagrat misteri, i a la humanitat, la dignitat perduda. Gran part d'aquesta tasca ha de recaure en els artistes, poetes i escriptors, perquè és la seva feina allò que dona a la vida un toc de màgia i de misteri.* I aquesta tasca la porta a terme en un estil literari propi, en què la fantasia i l'humor són els mecanismes per obrir esclatxes al pensament únic.

⁵ Vegeu: <http://ende.blogcindario.com/2009/03/00129-tortugas.html>

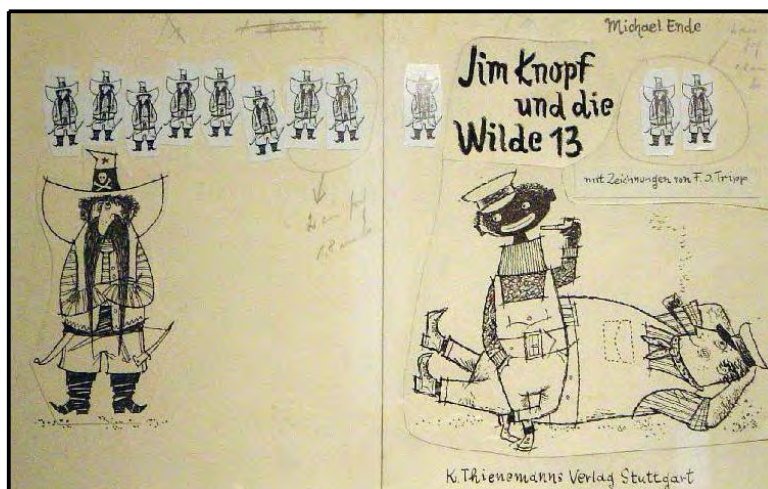
⁶ ENDE, Michael. «¿Por qué escribo para niños?». *CLIJ* [Barcelona] (1992), núm. 37; p. 22-29.

⁷ ENDE, Michael. *Ibidem*.

2.2. L'il·lustrador: Franz Joseph Tripp

Franz Josef Tripp (Essen, 1915-1978) va ser un pintor alemany, dibuixant i il·lustrador de llibres per a nens; entre ells, alguns dels de més èxit a Alemanya.

Va començar la seva vida professional com a periodista i escriptor, tasca que compaginava amb l'afició a la pintura, fins que, després de la Segona Guerra Mundial, va decidir-se per aquesta darrera activitat. Amb el temps es va anar

<http://anjaboretzki.blogspot.com>

especialitzant en el camp de la il·lustració de llibres. El 1960, l'editorial Thienemann li va encarregar que il·lustrés el llibre *En Jim Botó i en Lluc el maquinista* de Michael Ende i, posteriorment, la seva continuació, *En Jim Botó i els 13 Salvatges*, així com altres encàrrecs, entre els quals cal destacar *Robbie*, *Tobbi* i *Fliawatüüt* de Boy Lornsen, els tres volums d'*El lladre Hotzenplotz* i *El Petit Fantasma*, d'Otfried Preussler. També va treballar amb altres editorials.

El seu estil, a cavall entre la caricatura i la pintura «naïf», és simple i descriptiu, qualitats que li permeten complementar perfectament la informació del text escrit. Els seus dibuixos, fets amb tinta, són rics en detalls i textures, tant en blanc i negre com en color.

2.3. La traductora: Carme Serrallonga⁸

Volem destacar l'extraordinària riquesa lèxica i qualitat literària de la traducció, obra de Carme Serrallonga (Barcelona, 1909-1997), que fou una personalitat destacada de la cultura catalana del segle xx. Traductora i pedagoga, fou una de les fundadores de l'Institut Escola de la Generalitat de Catalunya i, durant el franquisme, de l'escola Isabel de Villena, que va impulsar la coeducació i l'ensenyament en català malgrat la repressió del moment. Va traduir al català obres d'autors alemanys com Bertold Brecht, Friedrich Dürrenmatt, Heinrich Böll, o Michael Ende. La seva tasca per la cultura catalana li va fer obtenir l'any 1984 la Creu de Sant Jordi, que atorga la Generalitat de Catalunya.

2.4. L'obra

Argument

A la petita illa de Lummerland, tan petita que només hi caben el rei, tres súbdits i una màquina de tren anomenada Emma, arriba un dia un paquet misteriós, que resulta contenir un bebè, a qui anomenaran Jim Botó. En Jim es farà molt amic d'en Lluc, el maquinista que viatja amb la locomotora Emma. Quan Jim comença a créixer, es planteja un problema de superpoblació, que es resol amb l'exili voluntari d'en Lluc, en

⁸ Font: Viquipèdia http://ca.wikipedia.org/wiki/Carme_Serrallonga_i_Calafell

Jim i l'Emma. Els tres amics emprenen un viatge que els porta primer a un país fantàstic anomenat Mandala –amb una extraordinària semblança amb la Xina tradicional–, i després, passant mil aventures i trobant personatges sorprenents, a la Ciutat dels Dracs, amb l'objectiu d'alliberar la filla de l'emperador mandalaní. El desenllaç es resol amb l'alliberament de la princesa i el retorn a Lummerland, amb una solució inesperada al problema que els va fer marxar: la conquesta d'una illa flotant que s'anomenarà Nova Lummerland. El prometatge de Jim amb la princeseta i el naixement d'una petita locomotora tanquen el cercle argumental, mentre que la descoberta d'un vincle entre l'arribada del paquet que contenia el petit Jim a Lummerland i la monstruosa ciutat dels dracs obre un interrogant que s'haurà de resoldre en la segona novel·la: l'origen d'en Jim.

Estructura

Aquest relat és un exemple característic de la novel·la d'aventures, que essencialment narra un viatge amb diferents episodis. Com a tal, té una trama amb l'estructura clàssica d'introducció, nus i desenllaç:

- **introducció:** presentació de l'illa de Lummerland, els seus habitants i el conflicte inicial que motivarà el viatge;
- **nus:** el viatge, des del moment de la decisió i els primers preparatius fins que arriben a La Ciutat dels Dracs, on se situa el **clímax** de la narració;
- **desenllaç:** l'alliberament de la princesa i la resta de nens empresonats, la solució dels problemes que havien motivat l'exili i el retorn a Lummerland.

I, dins del nus de la narració, les diferents aventures constitueixen una sèrie d'episodis consecutius, que en si mateixos són unitats narratives amb estructura pròpia:

- arribada a Mandala i problemes a Ping;
- viatge a la Ciutat dels Dracs: preparació, Vall del Crepuscle, avaria de la locomotora, regió dels miratges, trobada amb el pseudogegant, Boca de la Mort, País dels Mil Volcans, entrada a la ciutat.

Personatges

Els dos protagonistes són en Jim i en Lluç. Emma, la locomotora, en molts moments del relat rep un tractament personificat, de manera que constitueix un tercer personatge principal. Els personatges secundaris més importants són: el petit Ping Pong, imprescindible per resoldre el conflicte que es genera a Ping, el drac –senyora Queixaluda–, l'emperador i la princesa. Al llarg del relat hi desfilen molts altres personatges, que dins de la seva unitat argumental esdevenen secundaris importants: els habitants de Lummerland –especialment el rei–, el pseudogegant, el Súper Bonze o el mig drac.

Valors associats al relat

L'amistat –que es manifesta com a ajuda mútua i suport incondicional– i el coratge –entès no com a manca de por, sinó com a enfrontament a les pròpies pors– expliquen les actituds i les reaccions dels dos personatges principals. D'altra banda, la multiplicitat de situacions i personatges que es desenvolupen en el relat fan aparèixer qüestions com l'exclusió, l'exili, l'ambició o –un tema molt present en els relats d'Ende– la manca de sentit de l'aparell burocràtic dels grans estats. L'altra faceta d'aquesta riquesa de valors ètics que podem trobar en el llibre és la presència de tòpics i d'imatges estereotipades sobre la cultura xinesa. Veiem, en canvi, un enfocament ingenu de la diversitat racial en el fet que, malgrat que el protagonista –en Jim Botó– és negre, això en cap moment del relat constitueix un focus de conflicte.

ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES

La proposta de treball que us presentem en el quadern d'activitats per a l'alumnat i en les orientacions d'aquesta guia didàctica se centra a treballar de manera integrada la competència comunicativa i la competència audiovisual; és a dir, aprofitar les TAC com a eina que faciliti i engresqui el treball de llengua i, a la vegada, aprofitar el treball entorn de la lectura per aprofundir en la destresa en l'ús de les eines TAC. Veureu que en moltes de les activitats hi ha vincles a diferents recursos de la xarxa⁹:

- recursos per a ampliar informació
- recursos per a elaborar materials multimèdia
- recursos per a practicar activitats interactives

Molts d'aquests recursos i materials els podeu trobar a la pàgina www.edu365.cat. Especialment als apartats [Crea](#), [Escriptori](#) i [Activitats Curriculars](#).

Si regireu dins d'aquests espais, hi trobareu moltes opcions per recopilar el treball que es faci entorn de la lectura. Una opció interessant seria elaborar un llibre digital i anar-hi incloent totes les produccions dels alumnes. Podeu crear un llibre digital sol·licitant-lo a la [Prestatgeria Digital del Departament d'Educació](#) o bé entrant en una pàgina d'ús lliure, com per exemple: <http://es.calameo.com/>.

Qualsevol de les línies de treball que es van suggerir es pot elaborar en suport físic o en suport virtual: diaris de viatge, murals, postals, mapes, etc. Amb aquesta finalitat, el quadern proposa en cada cas algun recurs de la xarxa, en el benentès que el docent pot decidir-se per una de les dues opcions o per anar-les combinant: els murals virtuals no tenen per què substituir els que podem penjar a l'aula i que també fan la funció d'ambientació i motivació de la tasca col·lectiva.

1. Abans d'obrir el llibre

Els objectius d'aquesta fase són:

- Generar expectatives entorn de la lectura.
- Activar els coneixements previs.
- Establir els objectius de la lectura.
- Anticipar continguts.
- Planificar la feina que farem.

A continuació us proposem un seguit d'activitats, algunes de les quals es poden fer amb el suport de la fitxa del quadern de treball.

Generem expectatives entorn de la lectura: el viatge

La trama d'aquest relat s'estructura en forma de viatge. S'intenta motivar-ne la lectura ressaltant aquesta perspectiva: en lloc de parlar de llegir un llibre, suggerim acompanyar els protagonistes en un viatge d'aventura. El quadern de l'alumnat comença amb un correu electrònic en què en Jim i en Lluc ens conviden a unir-nos-hi.

⁹ Hem d'advertir que, a l'hora de treballar a la xarxa, cal tenir en compte, d'una banda, que poden haver-hi hipervincles que hagin deixat de ser actius, per raons alienes a l'elaboració d'aquest dossier. D'altra banda, cal prevenir l'alumnat de conductes de risc associades a la xarxa. Recomanem que consulteu els materials didàctics del [Centre de Seguretat de la Informació de Catalunya \(CESICAT\)](#), per tal de treballar aquest tema prèviament.

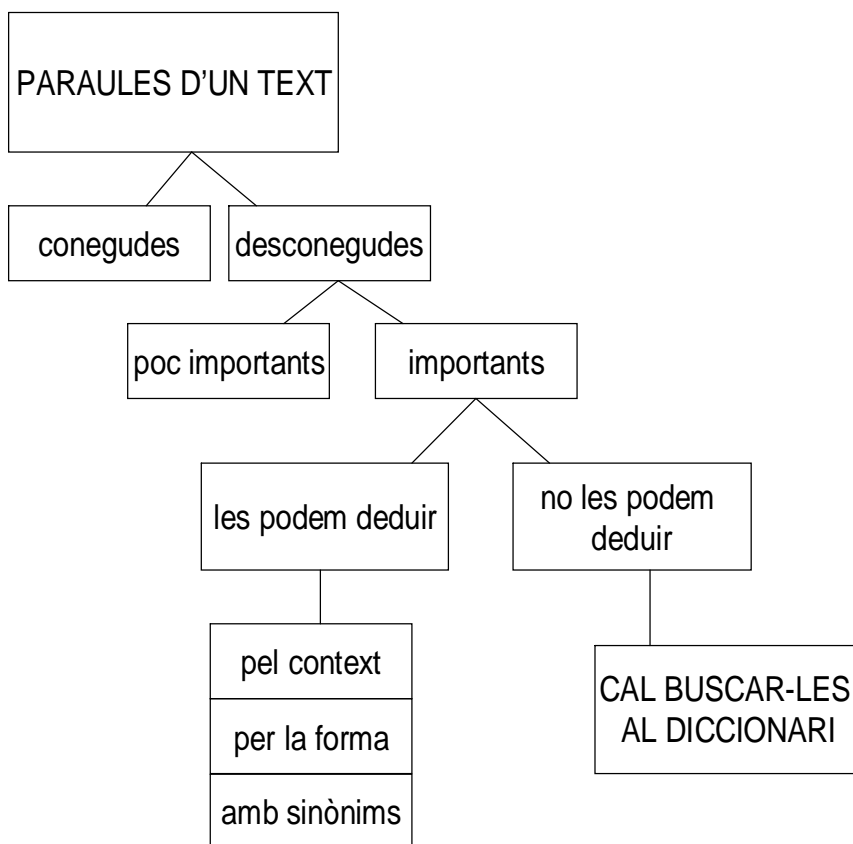
Es proposen algunes preguntes per encetar una conversa en gran grup sobre la seva vivència del fet de viatjar: quin viatge els ha agradat més, quin desitjarien fer, amb quin vehicle...

Per tal d'incloure el màxim d'alumnat en aquesta evocació, suggerim parlar dels «records»: abans eren adhesius per posar a les maletes, i ara sovint són imants per penjar a la nevera de casa. Possiblement hi haurà alumnes que no viatgen, però probablement tenen algun d'aquests objectes al seu domicili. Si cliquem damunt dels dibuixos de la maleta o la nevera, podem anar a la pàgina de procedència i imprimir-los a mida gran. Si ho preferim, podem enganxar les imatges en un suro virtual, a l'adreça web: www.spaaaze.com.

Establim el propòsit de la lectura i planifiquem la feina que caldrà fer

Partint de la idea d'emprendre un viatge, el quadern suggereix fer el seguiment de les etapes amb:

- un diari de viatge, que pot ser individual o col·lectiu i elaborar-se en suport físic o virtual, o fins i tot fer-se en un bloc d'aula;
- un mapa que caldrà anar inventant a mesura que s'avança en la lectura;
- el treball sistemàtic que es farà en cada sessió: resum i comentari del que s'ha llegit, treball de lèxic¹⁰, recopilació de frases fetes i expressions i anticipació dels capítols següents...;

¹⁰ Hem elaborat aquesta clau dicotòmica de lèxic a partir de CASSANY, LUNA, SANZ, *Ensenyar Llengua*. Barcelona: Graó, 2007. És bo explicitar aquest procediment a l'alumnat.

- l'ambientació de l'aula amb dibuixos i fotografies, cosa que inclou fer una col·lecció –inventada!– de postals dels diferents llocs per on passa el viatge dels protagonistes. Aquesta tasca es pot fer a classe d'Educació Visual i Plàstica i permet mantenir el símil del viatge turístic;
 - les activitats del quadern de l'alumne, entre les quals el docent seleccionarà aquelles que consideri més adients.

Una de les activitats que cal fer abans de la lectura és parlar d'aquestes tasques, que orienten el propòsit de la lectura: llegim la novel·la per plaer –el plaer de viatjar– i per poder dur a terme les tasques que hem esmentat.

Encara que en el quadern no s'expliciti, un dels objectius del treball a partir de la novel·la serà també practicar la lectura en veu alta. A banda d'algunes activitats que es proposen en el quadern, el mestre pot decidir llegir un fragment del llibre en cada sessió i encarregar prèviament la preparació de la lectura a un alumne o a un grup de treball.

Anticipem el contingut de l'obra, fem prediccions, activem els coneixements previs

A continuació s'analitza la informació que ens proporcionen la coberta i la contracoberta del llibre per predir-ne l'argument i els protagonistes, i per emplenar-ne la fitxa bàsica. Els alumnes també hauran de fullejar-lo i prestar atenció al nombre de pàgines i a la presentació, que resumeix el fil argumental principal de manera engrescadora. A partir d'aquesta informació, demanarem que valorin si pensen que els agradarà, i també que activin els seus coneixements previs sobre la literatura de viatges i les històries sobre dracs (ben segur que de seguida sabran veure el paral·lelisme entre aquesta història i la llegenda de sant Jordi).

També se'ls demanarà que prestin atenció als títols dels capítols, perquè permeten establir prediccions sobre l'argument del capítol següent i sobre quin sembla que resultarà més interessant.

Es pretén també que l'alumnat es fixi en el paper de la traductora, per la qualitat de la versió que signa i perquè apareix de forma explícita en la presentació. N'hi haurà prou de deduir qui deu ser i per què ha escrit aquesta presentació, tret que vulguem aprofundir en aquest tema.

2. Mentre el llibre és obert

Els objectius d'aquesta fase són:

- Practicar la mecànica lectora, tant silenciosa com en veu alta.
- Desenvolupar la comprensió lectora als tres nivells: comprensió literal, comprensió interpretativa i comprensió profunda.
- Aplicar el control del procés lector.
- Aprendre a analitzar aspectes lingüístics i aspectes literaris.
- Cercar informació a partir de temes que van apareixent al llarg del llibre.
- Aplicar les normes i tècniques del treball en grup, especialment el treball cooperatiu.

Per tal de facilitar l'organització de les activitats, hem separat el treball sistemàtic en 10 sessions més les que es facin abans d'obrir el llibre i després de tancar-lo. El perfil de les activitats que es van proposant, tant com el seguiment sistemàtic de la lectura que ja hem descrit, fan aconsellable combinar el treball individual, en petit grup –en el qual recomanem que s'apliquin estratègies de treball cooperatiu–, amb el col·lectiu.

Encara que moltes de les activitats es poden fer individualment, la millor opció per al treball durant la lectura és el petit grup, que permet desplegar estratègies de comprensió lectora, d'autoavaluació i de treball cooperatiu.

Establirem una rutina de treball per a cada sessió:

1. Lectura individual o col·lectiva. Podem encarregar amb antelació quines pàgines cal llegir abans de la sessió; després, a l'aula, combinarem la lectura en veu alta amb la silenciosa. Pel que fa a la lectura en veu alta, caldrà el modelatge de la mestra en les primeres sessions; les següents lectures les prepararà, per torns, un grup. Per fer-ho, rebrà un quadre d'instruccions i una taula de valoració, per tal d'autoavaluar-se i d'avaluar els altres grups.
2. Identificació i resolució de les dificultats de comprensió, especialment de les paraules que no entenem. En cada sessió seguirem el protocol que ja hem esmentat. Podem anar confeccionant un quadre recopilatori de totes les paraules noves. En alguns casos, per la riquesa del lèxic que apareix o perquè permet treballar-hi aspectes concrets, el quadern de l'alumne fa propostes explícites de treball de lèxic i d'expressions i frases fetes. Quan treballem les paraules que no es coneixen, probablement hi hagi dificultats a l'hora de consensuar el significat d'alguns anglicismes, com ara *looping*; podem fer notar que figura al llibre en cursiva perquè el terme s'ha mantingut en la llengua original. Una consulta al diccionari anglès-català, per tant, ens permetrà desxifrar-la.
3. Confecció dels murals de seguiment: marcar el recorregut en el mapa, emplenar el full de ruta i comentar la darrera postal que s'ha rebut –que haurà elaborat prèviament un grup d'alumnes diferent per a cada sessió. Per torn, cada grup n'emplenarà l'apartat corresponent. Aquests murals ens serviran per començar cada sessió situant el fil del relat; també podríem concloure-la fent hipòtesis sobre la seva continuació.
4. Lectura expressiva del fragment que més hagi agradat. Cada grup de treball s'encarregarà de preparar la lectura d'una sessió.
5. Activitats del quadern. En el quadern de l'alumne es proposen diferents activitats per a cada apartat, que abasten aspectes lingüístics, de comprensió i literaris, i ampliació dels centres d'interès que van sorgint. El mestre decidirà quines vol desenvolupar.

La majoria dels centres d'interès estan relacionats amb la Xina i, en menor mesura, amb el ferrocarril. El quadern pauta la recerca sobre la Xina sessió a sessió, de manera que, si es decideix dur-la a terme, obtindrem com a producte un dossier molt complet sobre la Xina tradicional. És important que aquesta recerca ajudi a diferenciar entre els tòpics –que coincidiran en molts casos amb el país dibuixat en el llibre– i la realitat.

Una altra opció és fer petites investigacions entorn d'altres temes que van sorgint, i que també s'expliciten en el quadern. Igual com hem dit per a la resta d'activitats, el docent decidirà quines es faran i en quin moment del treball d'aula, per exemple, com a treball de coneixement del medi social i natural.

El quadern també proposa en cada sessió una reflexió entorn dels valors del llibre. Podem fer un treball parcial d'aquests diferents valors o bé deixar per al final de la

lectura un treball en profunditat sobre els que constitueixen el teló de fons de la novel·la, principalment l'amistat, la inclusió social i el coratge.

A la pàgina 22 trobareu el comentari de les diferents sessions desenvolupades en el quadern de l'alumnat, juntament amb altres propostes de treball i el solucionari de les activitats tancades.

3. Després de tancar el llibre

Els objectius que ens proposem en aquesta fase són aprendre a:

- identificar la idea principal i el sentit global d'un text;
- identificar els valors associats a un relat;
- analitzar l'estructura d'una narració ;
- identificar les característiques del text narratiu;
- elaborar el resum d'una narració;
- emetre opinions sobre el text;
- recopilar tot el que hem après entorn del text: vocabulari, expressions, temes en què hem aprofundit...

És el moment de tancar algunes de les línies de treball que hem anat desenvolupant al llarg de les sessions:

- ✓ murals de seguiment
- ✓ diaris de viatge
- ✓ investigació sobre la Xina

Un cop el llibre ja s'ha llegit i treballat, en podem analitzar diferents aspectes. Serà tasca del mestre decidir amb quin aprofundiment ho volem fer:

- Per tal de treballar l'estructura del relat, amb l'ajut del quadern, demanarem als alumnes que n'identifiquin les tres parts –introducció, nus i desenllaç–, que les contrastin amb els noms dels capítols i que facin un resum de l'argument. Aquest és un treball de tipologies textuals –característiques del text narratiu– i d'habilitats lingüístiques bàsics –el resum.
- El final del relat deixa la porta oberta a un segon llibre en què es resolguin alguns dels enigmes que queden pendents. A partir del que els alumnes ja saben, demanarem que facin prediccions sobre l'argument d'aquesta continuació.
- Encara que l'Emma és una locomotora, en Lluç i en Jim se l'estimen com si fos una persona. Un recurs literari que es fa palès al llarg de tota la novel·la és la personificació. Podem treballar els indicis de la personificació de la locomotora en gairebé tots els capítols del llibre: el seu nom de dona –Emma–; la seva avaria, descrita com una malaltia; el seu embaràs. Hem preferit, però, deixar-ho per fer al final de la lectura, amb una revisió del llibre que es pot repartir per grups, per tal que cadascun en rellegeixi un capítol i localitzi aquests indicis el més notable dels quals és el naixement d'un fill de la locomotora, al final de la història. Cal destacar que el capítol 14 és, probablement, el que més clarament

mostra aquesta personificació i que hi ha altres moments de la narració en què es fa servir aquest recurs literari.

- També es pretén que, a partir del quadern, els alumnes constatin la combinació de realitat i fantasia, tan freqüent en la narrativa infantil i, de manera especial, en els llibres de Michael Ende. Hem de destacar que, en molts moments, el llibre ens sorprèn descrivint fenòmens físics que semblen producte de la fantasia però que són reals –per exemple, exagerant els miratges producte de la *Fada Morgana* del capítol quinzè– i a la inversa, donant aparença de realitat a fenòmens impossibles –com el comportament de l’eco al capítol tretzè.
- El paral·lelisme amb altres narracions d’aventures es planteja quan demanem que els alumnes recomanin altres llibres. Podem ajudar-los parlant de Jules Verne, de qui fins i tot es pot veure algun petit [vídeo d’animació](#) que trobareu fàcilment a la xarxa¹¹.
- Al quadern hi ha un quadre que facilita la recopilació dels valors –positius i negatius– associats al conte, que, com ja hem dit abans, es poden treballar conjuntament al final de la lectura o se’n pot anar fent esment en cada sessió.
- El llibre *En Jim Botó i en Lluc el Maquinista* ha gaudit d’una gran popularitat, igual que el seu autor, Michael Ende. Es proposa que els alumnes aprofundeixin en la informació sobre Ende que han vist abans de la lectura i també que descobreixin algunes de les versions que s’han fet del relat en teatre, titelles o animació. Aquesta també pot ser una activitat de creació i un treball complet de llengua, si seguim el suggeriment del quadern de doblar al català un dels episodis de l’obra (lògicament, no a partir de la versió original de l’animació, sinó de la novel·la). Podem fer servir el programa Audacity, de descàrrega lliure a la pàgina [Xtec Mèdia](#).
- L’altre gran tema del llibre és el món del ferrocarril. Una darrera proposta d’investigació és recopilar tot allò que el grup haurà descobert sobre la locomotora de vapor. Una bona cloenda seria fer un petit viatge en tren de vapor. La xarxa catalana de ferrocarrils ofereix dues opcions: viatjar [de Martorell a Monistrol](#) (FGC) o [de Lleida a la Pobla de Segur](#) (RENFE).
- Una activitat imprescindible al final de la lectura és valorar si el llibre ens ha agradat i tot el que n’hem après. El quadern té unes preguntes guia a les quals se’n pot afegir d’altres. És bo que aquesta no sigui una activitat individual, sinó que es comparteixi, per tal de fomentar el gust per parlar de llibres i per recomanar-ne. També cal fer una petita activitat d’autoavaluació de la feina feta al llarg de tot el procés, igualment amb l’ajut d’una taula.
- Finalment, el quadern proposa deixar volar la creativitat elaborant una nova narració, que no necessàriament ha d’estar inspirada en el llibre. Aquesta darrera proposta de treball també pressuposa triar algun dels recursos de la xarxa que s’hauran anat assajant.

¹¹ No n’hem trobat cap versió en català.

4. Relació amb altres àrees

Com ja hem esmentat, a *En Jim Botó i en Lluc el maquinista* hi ha un fil conductor molt clar en la descripció del país de Mandala, que fàcilment s'identifica amb la Xina –de fet, en alguna versió no s'anomena Mandala sinó Xina. L'altre gran fil temàtic és el ferrocarril i la màquina de vapor.

A més d'aquests dos temes, al llarg dels capítols van sorgint altres centres d'interès, que el quadern de l'alumne recull com a suggeriments de treball als apartats «Investiguem»:

- les illes
- la superpoblació
- el teorema d'Arquímedes
- la mesura de longitud: l'alçada
- els dracs de Komodo
- els fenòmens visuals i òptics: miratges, perspectiva, eco
- els gegants
- les formes de relleu: vulcanisme, aigües subterrànies
- els contes i llegendes d'arreu del món. Mites: l'Odissea
- la pirateria
- les coordenades geogràfiques
- els animals que fan metamorfosi

El docent decidirà si desitja aprofundir algun d'aquests temes, que tenen relació amb diferents àrees curriculars –bàsicament, Coneixement del medi o Educació visual i plàstica. Tanmateix, l'enfocament competencial actual de l'ensenyament ens ha acostumat a imbricar tots aquests continguts, més enllà de les àrees, en el treball de les diferents competències. Les activitats proposades fins ara són, fonamentalment, treball de competència comunicativa, digital i d'aprendre a aprendre. En l'apartat següent es descriuen, classificades per competències, les activitats del quadern de l'alumne, amb el solucionari corresponent.

5. Competències que es treballen

COMPETÈNCIES BÀSIQUES		ACTIVITATS DE CADA SESSIÓ											
		S1. Abans de marxar	S2. Cap. 1-2	S3. Cap. 3-4	S4. Cap. 5-6-7-8	S5. Cap. 9-10-11	S6. Cap. 12-13-14-15	S7. Cap. 16-17-18-19	S8. Cap. 20-21	S9. Cap. 22-23-24	S10. Cap. 25-26-27	En acabar el viatge	
comunicativa lingüística i audiovisual	dimensió literària	1,3	1, 2, 3, 4, 5	3, 7, 8, 9	2, 4, 5, 6, 19, 21, 22, 23, 24	4, 7, 8, 9, 10, 12, 15, 18, 21, 22, 23, 24	2, 6	1, 3, 4, 5, 7, 16, 18, 22	12	8, 10, 11, 12, 13	1	1, 4, 5, 7, 9, 10, 13	
	dimensió comunicativa	parlar i conversar	P ¹²	6	2	2, 7, 9, 18		9	1, 4, 11, 14, 19	2, 6, 7, 12	7	2, 5	6
		escoltar i comprendre	P	6	2	2, 7, 9		9	1, 2, 4, 11, 14, 17, 18, 19	2, 6, 7	7	2	6
		llegir i comprendre	1, 3	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8	1, 10	1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 18	1, 2, 3, 10	1, 2, 4, 5, 8	1, 5, 8, 9, 12, 16	1, 5, 6, 8, 12	1, 2, 3, 5, 9	2, 3, 4, 5	3, 8
		escriure	1	9, 10	7, 8, 9, 10	5, 8, 20, 21, 22, 24, 25	2, 10, 19		4, 12	1, 4, 6			15
		funcionament de la llengua			4, 5, 6, 7, 8, 10	2, 8, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 23	5, 6, 15, 16, 17, 20	7	3, 5, 6, 8, 12, 13, 14, 19	2, 3, 7, 8	4, 5, 7, 12		
	competència audiovisual		10	13	3, 4, 5	12		12, 20	4	6, 15		6, 12	
	competència artística i cultural	P			3, 4, 5, 6, 9, 11, 12, 16, 19, 24	2, 7, 12, 13, 21, 22, 23, 26		6, 9, 10	15, 20, 22, 23, 24	4, 6, 10	6, 10, 16	2, 5, 9	9, 10, 12, 15

¹² P: preàmbul.

metodològiques	tractament de la informació i competència digital	3	9, 10	13	1, 5, 6, 8, 9, 25	2, 4, 10, 14, 18, 21, 22, 23, 25	4, 10	12, 18, 20, 22, 23, 24	4, 9, 10, 11, 12	6, 10, 14, 15, 16	2, 3, 9, 10, 11	9, 10, 11, 12
	competència matemàtica					11			9, 11			
	aprendre a aprendre	1, 2, 3		13	19, 25	21, 22, 23, 26	10	4, 10, 23, 24	11, 12	6, 15	2, 3, 9, 10, 11	9, 11, 14
autonomia i iniciativa personal		1, 2, 3			19, 21, 22, 24, 25	2, 21, 22, 23, 25		4, 22	9, 10	14	8, 11	8, 10, 11, 13
convivre i habitar el món	coneixement i interacció amb el món físic		9, 10	13	12, 25	21, 22, 23, 25	3, 9, 10	1, 10, 23, 24	10	6, 15	2, 7, 10, 11	
	competència social i ciutadana		7, 8, 9, 10	11, 12	1, 4, 6, 7, 8, 9, 12, 25	13, 14, 24	10	6, 21, 22,	9	14, 16	6, 8	8, 10

ACTIVITATS PROPOSADES AL QUADERN DE L'ALUMNAT: COMENTARIS I SOLUCIONARI

La tasca essencial entorn de la lectura del llibre és la rutina de cada sessió. El quadern d'activitats vol ser un recull de recursos que prenen la lectura com a pretext. El docent triarà aquelles que li semblin més adients en cada moment, en funció del grup i de la planificació de les activitats.

El quadern s'estructura per sessions de treball i, dins de cada sessió, les propostes d'activitats es troben classificades en tres apartats:

- ✓ **Treballem a partir del text.** Aquests apartats contenen activitats de comprensió lectora, d'aspectes literaris, de creativitat i de treball sistemàtic de llengua.
- ✓ **Treballem els valors del conte.** Activitats de reflexió sobre actituds i valors que s'evidencien en un capítol concret o al llarg de tot el relat.
- ✓ **Investiguem.** Propostes d'investigació sobre temes puntuals que van sorgint i sobre un fil conductor principal: la Xina.

A continuació s'especifica la metodologia de cada activitat del quadern, juntament amb la seva solució.

PREÀMBUL. Marxem de viatge!

El quadern comença amb unes activitats de motivació, que inclouen:

- a) una conversa grupal entorn dels viatges, amb preguntes per començar-ne a parlar i
- b) el disseny d'adhesius i imants turístics, per enganxar-los en un suro virtual o sobre els dibuixos de la nevera i la maleta.

SESSIÓ 1. Abans de marxar...

1. Planifiquem el viatge: què farem?

a) b) Què és un diari de viatge. Se'n presenten alguns exemples. Es detalla què s'hi haurà d'escriure. Hi ha dues opcions: fer-lo en línia o en un quadern de paper.

c) Les parts d'una postal. Vincle a una miniunitat didàctica que explica les parts d'una postal i a un web que permet dissenyar i escriure postals a partir de fotografies pròpies.

d) e) f) Explicació de les tasques que caldrà fer: treball sobre la lectura, mapa de l'itinerari i activitats del quadern.

2. Preparem la maleta: què necessitarem?

En grup, podem prendre decisions sobre el material que necessitem –llibreta diari, quadern d'activitats–, el suport que preferim per als treballs que anirem fent –mural a l'aula, treballs en suport virtual– i l'ambientació de l'aula.

3. Abans d'obrir el llibre: on anem?

A partir de l'observació de la coberta i la contracoberta, i de la inspecció de l'índex, la presentació i la distribució de capítols, l'alumnat ha de descobrir els protagonistes (*Jim i Lluc*), la màquina (*una locomotora*) i qui és en Jim (*un noi negre*), i anticipar què passarà al llarg de la història (*a una illa amb pocs habitants arriba un dia un paquet*

que conté un bebè negre, que es farà molt amic d'en Lluc el maquinista. Els dos amics fugiran de l'illa i junts correran moltes aventures al País de Mandala i a la ciutat dels Dracs). També ha d'esbrinar qui és l'autor del llibre (Michael Ende). Els dos personatges també importants són el drac (Senyora Queixaluda) i la locomotora (Emma).

La fitxa del llibre que se'ls demana és gairebé idèntica a la que figura en els primers apartats d'aquesta guia. També trobarem al principi de la guia una informació bàsica sobre Carme Serrallonga, que en va fer la traducció al català des de l'original alemany. Es pretén que l'alumnat s'adoni que la presentació facilita la comprensió del relat, especialment al començament, i engresca a llegir-lo fins al final.

Es demana que l'alumne valori si el llibre serà interessant i fàcil de llegir, i quants dies caldran per a llegir-lo, a partir de l'observació del nombre de pàgines (273), de la mida de la font i de la densitat del text.

L'alumne ha d'esbrinar el nombre de capítols (27) i adonar-se que el títol de cadascun és un petit resum que n'anticipa el contingut. A partir d'aquesta observació ha d'inferir quin capítol li sembla que serà més interessant.

Es tracta d'un relat d'aventures (concretament, una novel·la de viatges), tot i que també es podria classificar com a relat de fantasia. Un exemple molt conegut d'una altra novel·la de viatges és *La volta al món en vuitanta dies*, de Jules Verne. Altres, potser no tan a l'abast de l'alumnat per la seva dificultat, són *l'Odissea*, *El Senyor dels Anells* o *Èxode*.

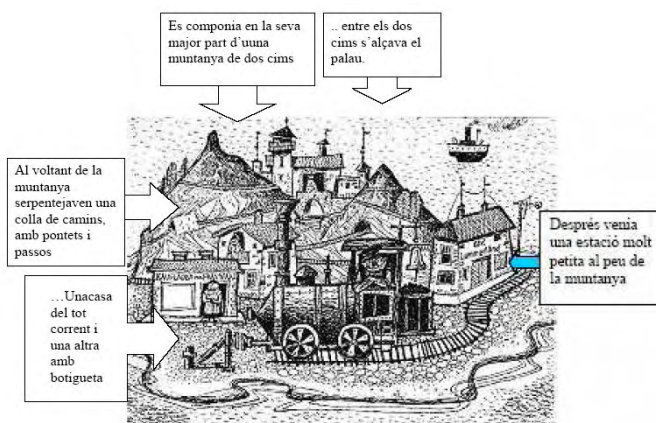
SESSIÓ 2. Lummerland (capítols 1-2)

Aquests són capítols eminentment descriptius, en què es presenten els personatges, l'illa de Lummerland i el conflicte inicial que genera l'arribada d'un nou súbdit, amb l'amenaça de superpoblació que això comporta. Podem fer notar als alumnes que el capítol 1, per la seva naturalesa descriptiva, no conté diàlegs.

Es pot aprofitar també per parlar de les característiques del text descriptiu i per elaborar-ne de semblants a partir de pautes treballades prèviament.

Treballem a partir del text

1. Lummerland està situat en una illa enmig de l'oceà.
2. El capítol 1 diu que la història encara no ha començat perquè només descriu l'illa i els seus habitants; encara no ha fet l'aparició el bebè negre, en Jim Botó.

3.

	COM ES DIU?	QUIN ASPECTE TÉ?	COM ES VESTEIX?	ON VIU?
	LLUC EL MAQUINISTA	ÉS BAIKET I RODANXÓ I TÉ LA PELL NEGRA DE SUTGE	AMB GRANOTA DE TREBALL, GORRA I MOCADOR	AMB L'EMMA
	SENYORA QUÈÈÈ	ÉS RODONETA I PLENETA I TÉ LES GALTES VERMELLES	PORTA FALDILLES I DAVANTAL	A LA CASA DE LA BOTIGA ON PODIES COMPRAR TOT EL QUE FEIA FALTA
	REI ALFONS TRES QUARTS DE DOTZE	ÉS GRAS I PORTA BIGOTI	AMB CORONA D'OR, BATA DE VELLUT I SABATILLES	AL PALAU
	SENYOR MÀNIGA	ÉS PRIM I PORTA BIGOTI	DU UN BARRET I UN PARAIGUA	A LA CASA QUE ERA COM TOTES LES CASES

4. El llibre anticipa dos temes que es resoldran, respectivament, a la meitat de la història i al final. Demanem a l'alumnat que faci una predicció per a aquests dos temes, que es pot verificar quan el capítol corresponent desvetlli la resposta correcta:

Ja no era lluny el dia que en Jim ho hauria de saber tot, i no pas de la senyora Quèè, sinó d'una altra manera i ben insòlita, per cert.

En Jim s'assabenta de les causes i circumstàncies de la seva adopció quan arriba a la Ciutat dels Dracs i coneix la senyora Queixaluda.

El més gran desig d'en Jim era, més endavant, ser maquinista [...]. Però, per a això, primer li calia tenir la seva pròpia locomotora.

En el darrer capítol, la locomotora Emma té una filla petita, Molly, que serà la locomotora d'en Jim Botó.

5. Al nen li van dir Jim Botó perquè, com que sempre es foradava les calces, la senyora Quèè hi va cosir un botó. Així, en lloc de sargir-les, les cordava. A partir d'aquesta anècdota, demanem que els alumnes creïn històries paral·leles a partir de la tècnica del *binomi fantàstic* de Gianni Rodari.

6. L'activitat demana que interpretin el to de les intervencions dels personatges en funció de com ens les narra el llibre. L'objectiu és, d'una part, treballar el lèxic i, de l'altra, fer lectura en veu alta. Podem dir prèviament qui haurà de llegir per tal que es prepari la lectura amb antelació.

Treballem els valors del llibre

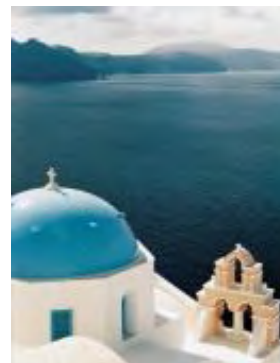
7. L'arribada del nen desperta diferents sentiments en els habitants de Lummerland:

- la senyora Quèè sempre havia volgut ser mare i aconsegueix el seu desig;
- en Lluc es fa amic del nen i s'indigna per la vilesa d'haver-lo ficat dins d'una capsa;
- el senyor Màniga a vegades s'hi enfadava perquè en Jim feia trapelleries, i
- el rei estava preocupat perquè era un nou súbdit i a Lummerland no hi havia espai per a tothom.

8. En aquesta activitat es pretén que l'alumnat s'adoni que les afirmacions del llibre tenen un cert to sexista: la persona que decideix afillar-se en Jim i cuidar-se'n és una dona. D'altra banda, en Lluc té en comú amb en Jim que tots dos són negres, encara que en Lluc ho és pel sutge. Per bé que no és una actitud racista, sí que podem aprofitar per parlar de la discriminació racial a partir d'aquest detall. Podem encetar una conversa a classe sobre aquest tema, marcant prèviament unes pautes clares d'intervenció.

Investiguem

9. Quan comentem el capítol en gran grup, podem fer notar la manca de versemblança d'una illa que, amb tan pocs habitants, tingui una xarxa ferroviària notable. Per tal de marcar el contrast entre realitat i fantasia suggerim que, per grups, s'investiguin illes petites. La fotografia correspon a Santorini, a l'arxipèlag de les Illes Cíclades (Grècia), però ben segur que arreu del món en trobaran de més petites.

Podem demanar que n'esbrinin [l'extensió](#), el relleu, la xarxa de comunicacions o el nombre d'habitants. Per fer aquesta activitat, el quadern no proporciona cap vincle. El docent pot optar per donar-lo o demanar als alumnes que facin la cerca pel seu compte.

Val la pena començar l'activitat consultant un atlas, que recomanem que no sigui virtual, per tal de no oblidar que la biblioteca continua sent un gran recurs per cercar informació.

10. Aquesta activitat proposa que s'investiguin les parts de la locomotora. El [tènder](#) és el dipòsit de combustible –carbó– que en alguns models, com el del conte, forma part de la mateixa màquina de tren, mentre que en altres casos és un vagó annex. Si volem aprofundir en el tema, els podem fer veure una animació que explica el funcionament d'una màquina de vapor:

http://www.bbc.co.uk/history/british/victorians/launch_anj_rocket.shtml.

També podem aturar-nos a valorar l'argument que justifica que en un país tan petit hi hagi una locomotora. Aquest seria un treball de l'àmbit de la filosofia, perquè no es tracta d'una justificació real, sinó d'un argument circular que es retroalimenta. Trobem una argumentació similar quan ens expliquen per què el senyor Màniga comprava algun record a la botiga de la senyora Quèè. Podem demanar als alumnes que inventin altres arguments similars i que els contraposin amb altres de fonamentats.

El narrador adopta un to col·loquial. Podem demanar que els alumnes busquin les expressions que ho demostren: *Ja veieu; doncs, mira; ah, que no me'n descuidi.*

SESSIÓ 3. Expatriació (capítols 3-4)

Treballem a partir del text

1. En Jim no sabia escriure, i va deixar un comiat a la senyora Quèè amb dibuixos:

ME N'HE ANAT AMB EN LLUC I L'EMMA	NO PASSIS ÀNSIA, ESTIGUES TRANQUIL·LA	ET FA UN PETÓ EL TEU JIM
--------------------------------------	--	--------------------------

2. En Jim està a punt de no poder marxar amb en Lluc perquè s'adorm. Somia que en Jim i l'Emma s'allunyen damunt les ones i llavors és quan es desperta i corre cap a la platja. Es pretén que els alumnes expliquin el somni amb les seves pròpies paraules.

3. L'activitat següent consisteix a confirmar els títols dels capítols, un cop llegits:

TÍTOL	QUÈ VOL DIR?
<i>CAPÍTOL TERCER, en el qual quasi s'arriba a una trista conclusió, però en Jim no hi està conforme</i>	La conclusió és que <i>l'Emma ha d'abandonar l'illa.</i> En Jim no hi està conforme perquè <i>no se'n vol separar.</i>
<i>CAPÍTOL QUART, en el qual es fa a la mar un extraordinari i estrany vaixell, i en Lluc reconeix que es pot confiar d'en Jim Botó</i>	El vaixell és estrany i extraordinari perquè <i>és la locomotora Emma, preparada per a surar.</i> En Jim demostra a en Lluc que se'n pot confiar quan <i>veu que manté la seva paraula i marxa amb ell.</i>

Una activitat possible és, en cada sessió, anticipar el contingut dels propers capítols a partir de la lectura dels títols.

A continuació hi ha tres activitats relacionades amb lèxic i expressions:

4.

- a corre-cuita: DE PRESSA
- no passis ànsia: NO PATEIXIS
- em fa l'efecte: EM SEMBLA
- no hi fa res: NO IMPORTA

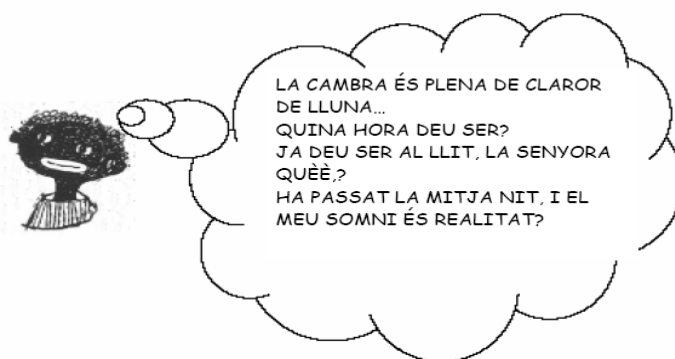
5.

Amb cortesia	AMB AMABILITAT
Amb prudència	AMB COMPTE
Amb benvolença	AMB BONA INTENCIÓ
Amb zel	AMB MOLTA CURA
Amb penes i treballs	AMB DIFICULTAT

6.

udolar	→	cridar
encaparrar	→	preocupar
amoïnar	→	
anguniejar	→	
remugar	→	rondinar
objectar	→	posar inconvenients
esguardar	→	mirar
admetre	→	reconèixer
extenuar	→	esgotar
menar	→	conduir
apaivagar	→	calmar

7. Les reflexions que el narrador posa en boca d'en Jim es poden passar fàcilment de l'estil indirecte a l'estil directe:

8. Aquesta activitat consisteix a adonar-se de la forma en què estan escrits els diàlegs i escriure'n un d'acord amb les normes bàsiques: l'ús del guionet i les intervencions del narrador.

9. Es demana que els alumnes rellegeixin el capítol per trobar-hi descripcions escrites de forma poètica i cercar imatges que responguin a aquestes descripcions. Per exemple: *lliscava damunt les ones com si l'aigua fos sòlida.* (p. 36)

10. Un cop identificats, els passos que va seguir en Lluç per convertir la locomotora en un vaixell permeten construir un text instructiu, d'acord a unes pautes. Abans podem analitzar algun text instructiu, per exemple *Què cal fer en cas d'incendi*, seguint l'[hipervincle](#) que es proporciona en el quadern d'activitats. Una adreça interessant per treballar les tipologies textuals és <http://www.xtec.net/aulanet/quadern/>.

Un exemple de resposta seria aquest:

a) Va escórrer l'aigua de la caldera.	Heu d'escórrer l'aigua de la caldera.
b) Va buidar la carbonera.	Després heu de buidar la carbonera.
c) Va enquitranar les portes.	A continuació heu d'enquitranar les portes.
d) Va fixar-hi un pal i una vela.	Finalment hi heu de fixar un pal i una vela.

Treballem els valors del llibre

11. i 12. Els valors que es poden treballar en aquesta sessió tenen a veure amb el fet d'expatriar-se: parlar de les causes que ho provoquen, dels sentiments que experimenten les persones que s'expatrien i d'alguns col·lectius d'expatriats.

Investiguem

13. i 14. Es proposen tres aspectes per a investigar: la superpoblació, que es pot treballar amb un atlas o fent una cerca a Internet; la flotabilitat dels vaixells, que, per bé que és un concepte difícil, es pot intuir a partir de veure el vídeo seguint l'[hipervincle](#)¹³, i la mesura de longitud, fent la pràctica de mesurar els companys i marcar les diferents alçades en un ful enganxat a la paret.

SESSIÓ 4. El país de Mandala (capítols 5-6-7-8)

Treballem a partir del text

1. Aquesta activitat verifica la comprensió lectora i també el grau d'empatia amb de l'alumne amb els protagonistes. Han d'esmentar aspectes incòmodes i aspectes agradables de la travessia, a partir de la lectura i de la seva pròpia visualització. Per exemple:

Era una mica incòmode perquè... 😞	Però també era agradable perquè... 😊
<i>dins de la cabina s'hi estava massa estret només podien menjar peix</i>	<i>jugaven amb els peixos voladors era com dormir en un gran bressol</i>

2. La segona activitat demana que els alumnes seleccionin una de les descripcions del país de Mandala i l'expliqui oralment amb les seves paraules als seus companys. L'objectiu és, d'una banda, que valorin els texts descriptius; de l'altra, que facin un exercici de comprensió i síntesi, i, finalment, d'expressió oral. Se'ls pot demanar que descriguin amb molt èmfasi el paisatge elegit.

3. Les preguntes d'aquesta activitat volen conduir la comprensió cap a reconèixer la *Xina* en el país de Mandala i situar l'objectiu de la presència dels protagonistes en aquest país. El nom de la capital, *Ping*, també té ressonàncies xineses, igual com la moneda, el *lin*, nom semblant a la moneda xinesa actual, el iuan, que és descrita amb un forat al mig, com les monedes xineses antigues. En Lluç té la intenció de *demanar a l'Emperador si necessita una locomotora i dos maquinistes*, per poder-se exiliar a Mandala.

4. La descripció dels mandalanins coincideix amb la imatge estereotipada dels xinesos: *tenien els ulls d'ametlla i duien els cabells en una trena, i damunt el cap portaven uns grans barrets rodons*. La imatge s'aproxima a la descripció del llibre. En canvi, el concepte de «nens dels nens» (p. 49) és del tot fantàstic i val la pena que en parlem. Aquesta activitat pot ser oral o escrita.

¹³ A www.edu365.cat hi ha definicions i miniunitats didàctiques que treballen el concepte, però pensem que tenen molta dificultat per a cycle superior: <http://www.edu365.cat/eso/faqs/ciencies/vaixell.htm> i <http://www.edu365.cat/eso/muds/ciencies/arquimedes/index.htm#>.

5. Les dues fotografies corresponen a la Xina actual i també coincideixen amb aspectes que detalla el llibre: ...

<i>...cada pis tenia una teulada tirada cap endavant [...] A cada finestra penjaven banderetes i fanalets, [...]</i>	<i>A cada finestra penjaven banderetes i fanalets, [...]</i>
--	--

6. L'activitat té com a objectiu presentar alguns oficis tradicionals i també copsar la barreja de realitat i fantasia present en el relat. Així, mentre els dos primers són fantàstics, els tres que segueixen són reals i es tracta d'especialitats en les quals la Xina destaca. Tanmateix, tots cinc oficis són presentats de manera meravellosa:

nom de l'artesà	feina que feia	eines de l'ofici
Netejaorelles	Netejar orelles.	Planxa de plata, culleretes, pincetes, bastonets, raspallets, cotó fluix...
Comptadors de cabells	Comptar cabells.	Tenalletes d'or i cintetes.
Prestidigitadors	Fer espectacles de màgia.	El text no ho diu.
Acròbates	Fer espectacles d'acrobàcia.	El text no ho diu.
Talladors d'ivori	Tallar objectes d'ivori.	Ganivetets i cisells.

7. Aquest apartat parla de la burocràcia i del protocol, que fan molt difícil tenir contacte directe amb un alt dignatari. Es pot abordar oralment, com a introducció a l'activitat 8. Ben segur que tot l'alumnat tindrà molt clar que, si no demanem audiència amb antelació, és molt difícil parlar directament amb el rei o el president.

8. A partir dels **tractaments protocol·laris** del Palau Imperial de Ping i de la conversa de l'activitat anterior, proposarem als alumnes que esbrinin –a través del vincle– els tractaments amb què cal adreçar-se a determinats càrrecs públics. No es pretén que copiïn tota la relació de càrrecs, sinó que hi localitzin els més coneguts:

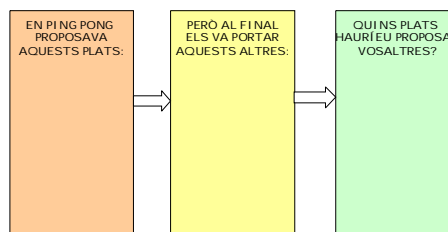
Honorable: consellers, exconsellers...
Sa Altesa Reial: príncep
Sa Majestat: rei
Excel·lentíssim: senadors, diputats, alcalde de Barcelona ...
Molt Honorable: presidents i expresidents de la Generalitat i del Parlament de Catalunya
Sa Santedat: sant pare

9. Farem una pluja d'idees per comparar Lummerland i Mandala, i per saber per què en Jim, malgrat les meravelles del país xinès, pensava que li agradava més Lummerland; en definitiva, preferia casa seva.

10. A partir de la paraula *mandalanins*, proposem esbrinar cinc gentilicis, que es poden ampliar amb les aportacions dels alumnes: *Barcelona – barcelonins*; *Vic – vigatans*; *Madrid – madrilenys*; *Londres – londinencs*; *Terrassa – terrassencs*.

11. Desxifrar el missatge del Gran Fanal és un petit joc que permet fer una reflexió sobre la diversitat lingüística. Si volem, podem parlar de les llengües presents a l'aula i dels diferents alfabetos i tipus d'escriptura que es poden trobar. Si ho desitgem, trobarem informació a la pàgina de Linguamón: www.linguamon.cat. Especialment, la secció [Aprendre a l'escola](#).

12. Aquesta activitat probablement resultarà atractiva a l'alumnat perquè la novel·la exagera les diferències gastronòmiques quan enumera els plats típics de la cuina mandalanina per després esmentar l'arròs, que sempre s'associa al menjar xinès. Podem aprofitar-la per parlar de l'alimentació equilibrada, dels diferents gustos en el menjar i de la diversitat cultural. Si hi ha alumnes d'altres cultures a l'aula, els podem demanar que ens expliquin què mengen a casa.

13. Es demana que, entre tot el grup, es faci una llista de paraules acabades en *-eig* i en *-aig*. Exemples: *faig, estíueig, safareig, assaig...* Podem parlar també dels plurals d'aquestes paraules, que permeten dues formes: *assajos* o *assaigs*.

14. Noms col·lectius:

col·lecció - cromo

batalló - soldat

bugada - peça de roba

equip – jugador

coral - cantaire

flota - vaixell

eixam - abella

roureda - roure

esbart - dansaire

15. Per bé que en cada sessió es farà un treball sistemàtic d'identificació de vocabulari, la riquesa del text en fa proposar activitats d'aprofundiment de camps semàntics o d'aspectes concrets. En aquest cas, es tracta d'identificar, entre aquests adjectius que parlen d'estats d'ànim, els que apareixen al llibre:

desalenada, alterada, reviscolada i quietona.

16. *Banús, atzabeja* i *ivori* són tres substantius que probablement els alumnes no coneixeran, i tots tres fan referència a materials valuosos que es tallen de manera artesana. No en donem les definicions perquè caldrà cercar-les al diccionari.

17. Observarem les formes de l'imperatiu amb l'arenga que fa en Lluc quan fa publicitat dels viatges amb locomotora i ho aplicarem construint imperatius:

– *Neus, puja a l'autobús!*

– *Germanets, mengeu més de pressa!*

– *Avis, marxeu de seguida!*

– *Oriol, acaba la feina!*

18. Assajar les diferents expressions gestuals que es recullen en aquesta activitat i que apareixen al llibre fa que, per començar, calgui entendre què signifiquen; en segon lloc, que s'hagi d'assajar prèviament per, finalment, representar aquests gests de llenguatge no verbal davant dels companys.

19. El paisatge descrit a les pàgines 44 i 45 és del tot fantàstic i la descripció és feta amb profusió de detalls. Es pretén que els alumnes entrin dins la narració, el visualitzin i que, després, siguin capaços de recrear-lo, descrivint-lo oralment o per escrit. La segona part de l'activitat consisteix a dibuixar-lo col·lectivament: cada alumne pot dibuixar-ne un element i, en acabat, reunir-los tots i enganxar-los correctament sobre el mural col·lectiu.

20. Els alumnes han de recordar o inventar expressions emfàtiques similars a les que esmenta el llibre.

21. Es demana que els alumnes pensin eslògans publicitaris. Abans podem donar pautes sobre l'activitat posant condicions: com ha de ser un eslògan?

22. En Ping parla emprant un estil molt retòric, d'acord amb els tòpics sobre la forma d'expressar-se de les persones xineses. Nosaltres volem ressaltar l'aspecte literari d'aquest parlar i demanem que els alumnes inventin expressions similars per a altres situacions.

23. L'activitat crida l'atenció sobre la funció de l'adjectiu i sobre la concordança amb el substantiu. Es demana que els alumnes facin frases utilitzant alguna de les combinacions possibles dels noms i adjectius de la taula.

24. L'emperador expressa la seva pena amb poemes breus, que prenen l'aspecte d'aforismes. Se'n presenta un de molt conegut, del Premi Nobel de Literatura d'origen bengalí, Rabindranath Tagore, i es demana que els alumnes intentin copsar-ne el sentit i a continuació escriguin algun poema breu.

Investiguem

25. La temàtica d'aquest capítol propicia la cerca d'informació sobre diferents aspectes de la [cultura xinesa](#) i la possibilitat de recollir-ho tot en un mural d'aula o elaborar un [mural virtual](#).

Podem combinar la cerca amb la pràctica d'alguns d'aquests aspectes: aprendre a jugar a ping-pong, menjar alguna cosa amb bastonets, copiar alguns caràcters xinesos, trobar fotografies de talles d'ivori i de cal·ligrafia xinesa, etc. Si hi ha algun alumne xinès al grup, podem esbrinar què vol dir el seu nom i com s'escriu correctament, i contrastar-ho amb l'exagerat nom del cuiner en cap del palau imperial.

En Ping Pong condueix en Jim i en Lluc a la Plaça del Bell Mig, on hi ha el centre geomètric del món. Podem cercar un planisferi xinès i mostrar als alumnes que la Xina hi és representada al mig, i que el nom *Xina* significa *el país del mig*.

Aquests capítols obren altres temes que poden ser objecte de petites investigacions, que no hem plantejat per no saturar el quadern. Us en suggerim algunes per si són del vostre interès:

- **Jocs:** quin joc pot ser «Home-no-t'enfadis-mai»? Inventeu-ne les normes. Els peixos voladors jugaven a fet i a amagar amb en Jim. De quin joc es tracta? Recolliu noms de jocs i assageu-los.

- Cerqueu informació sobre els **colibrís** i digueu si us sembla que la definició del llibre pot ser veritat o si és fantasia.

- ...*un arbre [...] d'un tronc tan poderós que tres homes units no l'haurien pogut abraçar.* (p. 44) Creieu que existeixen **arbres** així? Busqueu-ne informació.

- En Ping Pong beu un biberó de llet de sargantana abans d'anar a dormir. Això és possible? Les sargantanes, fan llet? Estudieu les diferències i semblances entre **mamífers i rèptils**.

Podríem també treballar el nom *Mandala*: què és una *mandala*? Cercar-ne informació i pintar-ne. A la xarxa trobarem moltes adreces on descarregar mandales per pintar, com ara: <http://www.pintar.cat/dibuixos-per-pintar-de-mandala.html>. Una altra adreça interessant per dibuixar mandales de disseny propi és: <http://www.educacionplastica.net/caleidoscopio.html>.

SESSIÓ 5. El palau imperial (capítols 9-10-11)

Treballem a partir del text

1. En aquests capítols en Jim i en Lluc tenen dos objectius: entrevistar-se amb l'emperador i menjar. Els aconsegueixen tots dos gràcies al petit Ping Pong.

2. Per grups, els alumnes poden dissenyar el cartell publicitari, on escriuran els números de circ que narra el llibre. Poden fer cartells de disseny propi o bé ampliar el que hi ha al quadern i treballar en aquest.

3. L'ordre que va seguir l'avís a l'oficina pública és:

guarda de la porta – superguarda de la porta –

guarda suprem de la porta – escrivent –

sotscanceller – supercanceller –

conseller de la cancelleria – bonze – superbonze. (p. 76-77)

4. La paraula *bonze* significa 'monjo budista'. En canvi, en la novel·la fa referència a un alt dignatari de la cort. Podem fer el paral·lelisme amb la paraula *mandala*, que també s'empra en el llibre de manera diferent al seu significat real.

5. Treball de frases fetes. Possible resposta:

— una por que no s'hi veia – MOLTA POR

— els aigualiré la festa – ELS ESPATLLARÉ ELS PLANS

— se'm podrien girar en contra meu – EM PODRIEN SORTIR MALAMENT

6. Podem treballar la polisèmia a partir de les diferents accepcions del verb *presumir*, que els alumnes cercaran al diccionari.

7. Aprofitem una expressió del llibre referida a una hora del dia, per introduir dues expressions que pertanyen a diferents variants del català, i expressen dos moments del dia: *a poqueta nit*, usada a València i que es refereix al capvespre, i *s'horabaixa*, la tarda, a Mallorca.

8. Atribuir colors als sentiments és un recurs literari habitual anomenat *sinestèsia*. Sense esmentar-ne el nom, el podem fer notar als alumnes i demanar que construeixin frases on sigui present.

9. Es pretén que els alumnes s'adonin de les dues accions simultànies que tenen lloc en el capítol desè: mentre en Lluc i en Jim resten presoners del superbonze, en Ping Pong emprèn una cursa frenètica per trobar l'emperador i demanar-li que aturi el superbonze.

10. L'activitat dóna pautes per a l'elaboració d'un resum idea a idea. Un exemple de resposta:

Del senyor Pi Pa Po, desgraciadament, ara n'haurem de dir alguna cosa no gaire agradable. Era terriblement ambiciós i no podia sofrir que algú altre dugués a terme cap fet sobresortint. En rebre la notícia que hi havia dos estrangers que volien alliberar la princesa Li Si, una enveja verda i verinosa va envair-li el cor.

En Pi Pa Po envejava en Lluc i en Jim perquè no volia que ningú destaqués més que ell.

<i>-Si algú, en tot el món, ha de rebre per muller la princesa –va dir-se–, jo sóc l'únic que en sóc digne.</i>	-Jo m'he de casar amb la princesa.
<i>I això no ho deia pas perquè volia ajudar la princesa, sinó simplement perquè era un envejós.</i>	Pi Pa Po no estimava la princesa.
<i>Naturalment, li causava una por que no s'hi veia anar a la Ciutat dels Dracs a alliberar la princesa.</i>	Era un covard
<i>I si ell, el superbonze Pi Pa Po, no posseïa la intrepidesa necessària, no faria pas el favor a algú altre més agosarat de deixar-li una empresa tan gloriosa.</i>	i volia impedir que ells l'alliberessin.
<i>-A aquests estrangers els aigualiré la festa –es va dir–. Els faré arrestar per espies i els tancaré al calabós.</i>	Va decidir arrestar-los

11. Passatemps. Laberint.

12. Creativitat: per grups han de crear un còmic que narri la cursa d'en Ping Pong pel palau. Caldrà que primer preparin el guió de la història (*storyboard*), decideixin quantes vinyetes els caldrà –unes 13-14, si comptem una vinyeta per acció– i es reparteixin la feina. Per mantenir la coherència visual, caldrà acordar com dibuixen en Ping Pong. Els membres del grup també hauran de decidir quines onomatopeies hi haurà.

Si es vol fer telemàticament, cal seguir el vincle www.pixton.com, que ens porta a Pixton, un web que ajuda a crear còmics.

13. Les noves tecnologies han revolucionat la tasca dels escriptors:

ABANS	ARA
ploma	paper
tinta	impressora
paper	ordinador
pinzell	bolígraf

14. Els diàlegs a la cambra dels escriptors són molt expressius. Si es vol, un cop assajats, es poden representar o bé enregistrar amb el programa Audacity.

15. Els luxosos objectes presents al palau imperial estaven fets de materials insòlits, i alguns d'ells, impossibles:

possibles		impossibles
escales de marbre	porta de banús	telèfon de brillants violí de vidre piano de perles sostre de mareperla
baldaquí de seda	columnes de jade	
trespol de marbre	cadena d'acer	
tron de plata	ventall de seda	
cortinatges de vellut	flauta de plata	

16. Significat de verbs poc freqüents:

<i>Retrunyir</i>	Ressonar com un tro
<i>Emmudir</i>	Deixar de parlar
<i>Bleixar</i>	Respirar amb fatiga
<i>Fermar</i>	Lligar
<i>Cloure</i>	Tancar
<i>Pernejat</i>	Donar cops de cama
<i>Esmunyir-se</i>	Lliscar, passar per una estretor
<i>Esquitllar-se</i>	Passar per un indret intentant no ser vist
<i>Estarrufar-se</i>	Sentir satisfacció, agafar vanitat

17. A més de practicar diminutius i augmentatius amb l'ajut de dues miniunitats didàctiques, es demana que cerquin diminutius dins del llibre. L'activitat pot tenir moltes respostes diferent, perquè n'hi ha un gran nombre. Es pot fer notar que, en català, sovint els diminutius no indiquen la mida, sinó un tractament afectuós.

18. Relacionem personatges amb sentiments. Cal confegir les frases més adients a cada personatge. L'activitat pot tenir més d'una resposta.

19. Activitat de creativitat: es demana que els alumnes continuïn el diàleg d'en Jim i en Lluç.

20. Escriure nombres: completar la taula.

7.389.502	Set milions tres-cents vuitanta-nou mil cinc-cents dos
707.552.831	Set-cents set milions cinc-cents cinquanta-dos mil vuit-cents trenta-u
2.909.070	Dos milions nou-cents nou mil setanta
531.477	Cinc-cents trenta-un mil quatre-cents setanta-set

21. L'activitat consisteix a organitzar la informació en un quadre i afegir-hi una proposta personal, que relacioni el que han llegit amb els seus coneixements previs:

De tant...	s'havien...	L'esport que haurien de fer ...
estudiar i aprendre de memòria,	encongint i arrugat i se'ls havia fet un front enorme.	?
seure per llegir,	escurçat i engruixit i se'ls havia fet el cul gros i aixafat.	?
estirar-se per abastar els prestatges més alts,	tornat llargs i prims com mànecs d'escombra.	?

22. Les preguntes de comprensió estan plantejades a partir d'una proposta: ajudar els savis. L'alumne les hauria de reelaborar, no copiar. Podria ser un treball repartit i que hi hagués un equip de savis de cada especialitat per respondre cada pregunta. Per exemple:

- Per què pensem que la princesa Li Si és a la Ciutat dels Dracs?
- *Perquè ha arribat un missatge que ho diu, escrit amb la seva lletra*
- Què vol dir Kummerland? Com se sap?
- *Vol dir Terra de l'Aflicció. Ho van trobar citat en un llibre antic.*
- On pot ser la Ciutat dels Dracs? Com ho sabem?
- *És riu Groc amunt, perquè d'allà va venir el missatge de la princesa.*
- Com s'hi arriba? Com ho podem deduir?
- *Se suposa que travessant un congost tornarem a trobar el curs del riu Groc.*
- Quin aspecte deu tenir la senyora Queixaluda?
- *No es pot saber. De dracs n'hi ha de molts aspectes diferents.*

23. Per acabar l'activitat anterior es demana que cada alumne o cada grup formuli una pregunta als savis. Es pot penjar al mural de l'aula o al [mural virtual](#) i, després, posar-les en comú.

Treballem els valors del llibre

24. A partir de la descripció de l'aspecte i del tarannà del capità de la guàrdia imperial, podem encetar una conversa sobre el fet de jutjar les persones per la seva aparença. Aquests capítols ens poden servir també per parlar de les adopcions: *quin era el secret d'en Jim Botó? Coneixeu nens adoptats?*

Investiguem

25. Hi ha moltes adreces d'Internet que permeten trobar informació sobre els dracs de Komodo, criatures que existeixen realment. Es proposa un treball de caire cooperatiu, organitzat per grups d'experts, amb una metodologia similar a la de les webquestes. El producte final pot ser molt divers: una fitxa, un article en el bloc d'aula, un mural –físic o virtual– o una pàgina multimèdia en el nostre llibre digital.

26. Continuem investigant sobre la Xina: el palau imperial i la papiroflèxia. Ho podem aprofitar per practicar algunes figures senzilles amb papiroflèxia, seguint instruccions: un ventall i un barret de cuiner. Si cliqueu sobre les imatges trobareu els vincles:

En la sessió 5 també podríem treballar, a partir de les conjeitures dels savis, com inferir informació des d'un text: *-Conjecturem, això no obstant, que Kummerland es troba en algun lloc més enllà de la muntanya ratllada de roig i blanc.* Molt sovint hi ha coses que no són a la lectura, però que les podem **inferir** a partir del que ja sabem: imaginar com són, pensar què passarà a continuació, què estan fent els personatges que en aquest capítol no apareixen, etc:

- Com devien seure a la sala on es van reunir amb els savis? Penses que hi havia alguna taula?

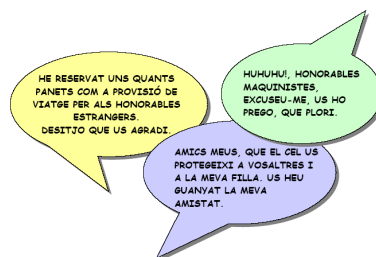
- Quin serà el camí que faran els dos amics fins arribar a Kummerland?
- Amb quin vehicle hi aniran?
- Aconseguiran en Jim i en Lluc alliberar la princesa?
- Què li passarà al superbonze?
- Què més podem inferir del capítol?

SESSIÓ 6. El viatge (capítols 12-13-14-15)

Treballem a partir del text

1. A qui corresponen aquests comiats?

- groc: cuiner en cap (*He reservat uns quants...*)
- verd: Ping Pong (*Huhuhu! Honorables...*)
- blau: emperador (*Amics meus, que el cel...*)

2. El text en transmet una impressió desagradable:

La Vall del Crepuscle era un tenebrós congost amb prou feines ample com un carrer. El terra era de pedra, vermella, llisa com l'asfalt. Cap raig de sol no penetrava fins al seu fons. A l'esquerra i a la dreta, roques verticals s'elevaven com torres fins a dalt de tot del cel. I lluny al darrere, ben a l'acabament del congost, hi havia la gran posta de sol vermella que xopava la roca aspra amb la seva llum de porpra.

La Vall del Crepuscle era un congost **tenebrós**, de pedra **vermella** i **llisa**, i molt **profund**.

3. Es pot accedir a la miniunitat didàctica de formes de relleu clicant sobre la imatge. L'adreça web és: <http://www.edu365.cat/primaria/muds/socials/relleu/index.htm>

4. Dia 1: sortida de Ping. Dia 2: hortes, camps i poblets de Mandala. Dia 3: palaus de marbre blanc de Mandala. Dies 4, 5 i 6: continuen travessant Mandala i la gent surt a rebre'ls i els dona menjar i beure. Dia 7: Porta de Ponent de la Gran Muralla. Dies 8 i 9: Bosc de les Mil Meravelles. Dia 10: veuen la serralada Corona del Món.

5. Es planteja una activitat de comprensió lectora per ajudar a entendre el curs dels esdeveniments a la Vall del Crepuscle:

- Quin fenomen acústic passava a la Vall del Crepuscle? *L'eco.*
- Com van poder resistir el xivarri mentre travessaven la vall? *Tapant-se les orelles amb cera.*
- Per què es va ensorrar el congost? *Perquè el so de la locomotora s'anava duplicant i multiplicant per l'acció de l'eco repetit.*
- Com van aconseguir escapar-se'n? *Forçant la locomotora al límit de la seva potència.*
- De quina manera explica el llibre que la Vall del Crepuscle va desaparèixer completament? *... al lloc del congost per on havien vingut s'elevava, a milles d'altura, un núvol vermell de pols. Allà hi havia hagut, en altre temps, la Vall del Crepuscle. (p. 119)*

6. En aquesta activitat volem introduir el paral·lelisme entre aquesta novel·la d'aventures basades en un viatge i l'*Odissea* d'Homer, el relat arquetípic d'un viatge. Clicant damunt la imatge anirem a una MUD sobre l'*Odissea*. Si tenim interès a aprofundir-hi, podem visitar aquesta pàgina, on hi ha una animació del mapa del viatge: <http://www.xtec.es/~sgiralt/labyrinthus/flash/odissea.html>.

Els punts en comú –per bé que els alumnes en poden detectar d'altres– són *la travessia d'un pas estret* i *la necessitat de tapar-se les orelles amb cera per tal de no ofuscar-se amb les veus*. Podem establir semblances i diferències i advertir que, al llarg dels capítols següents, hi haurà algun altre paral·lelisme (la trobada amb un gegant i l'arribada a casa).

7. Al llarg d'aquest grup de capítols corresponent a la narració del viatge a la Ciutat dels Dracs, podem treballar amb l'alumnat la idea del camp semàntic. En aquest cas, hi ha lèxic relacionat amb el so i el silenci –a partir de la narració dels ecos de la Vall del Crepuscle–, i amb la visió –els miratges del Desert de la Fi del Món. El docent decidirà si ha de treballar també les jerarquies i relacions entre els mots –hiperonímia, sinonímia, antonímia, etc. Cal dir que, com ja s'ha comentat, aquesta novel·la és d'una gran riquesa lèxica, coherent amb la decisió d'Ende de no simplificar el registre per adaptar-se als lectors joves; això es fa palès cada vegada que fem alguna activitat de sistematització del lèxic.

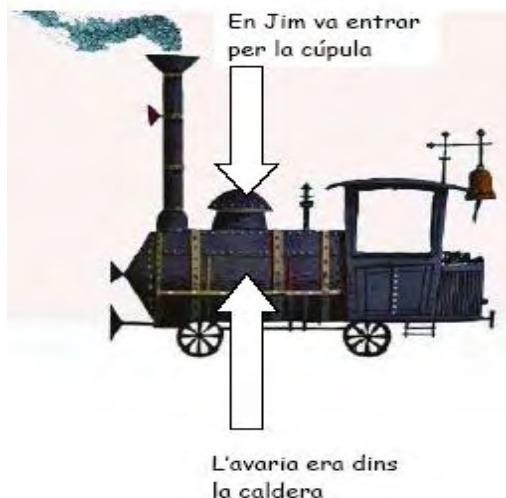
	<i>mirar – veure – contemplar – aparicions – desaparèixer – descobrir – reconèixer – pegar una llambregada – presenciar – esvair-se – albirar – miralls – reflectir – miratge – fada Morgana – imatge – atalaiar – escodrinyar</i>
	<i>quietud – callats – silenci – veu – murmuri – ressò – xiuxiueig – eco – esvalotar – braolar – retronar – fragor – aldarull – retronar – soroll – remoreig – mèu – piular – sorollet</i>

8. Activitat per a ajudar a resumir l'argument dels tres capítols d'aquest bloc. Els perills que passen en cada capítol són:

CAPÍTOL 13 Ecos i ensorrament de la Vall del Crepuscle: perill de quedar sepultats.

CAPÍTOL 14 Avaria de l'Emma: perill de no poder seguir i ser devorats pels voltors.

CAPÍTOL 15 Miratges del Desert de la Fi del Món: perill de perdre-s'hi i ser devorats pels voltors.

- ✓ *Un cop dins la locomotora, en Jim va haver de recuperar el cargol que havia caigut dins quan en Lluc canviava l'èmbol avariats.*
- ✓ *Si no haguessin aconseguit reparar l'Emma, s'haurien mort i els voltors se'ls haurien menjat (es pot inferir per la imatge del voltor observant en Jim quan entra dins la màquina de tren).*

Podem fer notar que l'avaria és tan seriosa i la intervenció d'en Jim, tan decisiva, que és motiu de la portada del llibre.

9. Un recurs característic de les narracions d'Ende és barrejar realitat i fantasia, sovint d'una manera indestruïble. En aquest capítol es parteix d'un efecte òptic real, els miratges tipus Fada Morgana, que es porten a l'extrem, originant una desorientació absoluta als protagonistes i una situació de molta fantasia per als lectors. És un dels capítols més surrealistes del llibre, perquè barreja un fenomen físic (òptic) amb fantasies oníriques: veiem terres exòtiques i també veiem Lummerland, la petita pàtria on els protagonistes desitgen tornar algun dia.

Volem que, a partir de l'enumeració i descripció de miratges, l'alumnat pensi quin d'ells és possible i quin és fantàstic. Poden ajudar-se de la imatge del capítol. Un exemple de resolució:

MIRATGES POSSIBLES

Les figures invertides: dreta/esquerra i dalt/baix.

Les imatges flotant en el cel.

Imatges desdoblades: el sol.

MIRATGES FANTÀSTICS

Imatges llunyanes: la Torre Eiffel, l'església, el molí de vent, etc.

La barreja de miratges.

Persones: els habitants de Lummerland, els indis pell-roges.

L'activitat continua demanant una tasca creativa: inventar miratges divertits. Finalment proposa fer lectura expressiva en veu alta, amb les expressions que diuen els dos amics davant dels miratges, i que trobarem al llarg del capítol 14. Per exemple:

- *És el desordre més gran que mai hagi presenciats!*
- *Lluc! Mira, mira! Com és possible? Si és... Lummerland!*

Investiguem

10. i 11. Les propostes d'investigació adrecen els alumnes a diferents temes. Com en sessions anteriors, hi ha el grup de recerques sobre la Xina –relleu i Gran Muralla– i el de recerques de caire més general: l'eco i els miratges. L'hipervincle porta a la [Viquipèdia](#).

Afegim una proposta d'activitat interessant: dibuixar de forma col·lectiva el Bosc de les Mil Meravelles, a partir de la descripció. D'aquesta manera es treballa de manera cooperativa la comprensió lectora, el text descriptiu i, també, l'expressió visual i plàstica. Cada alumne elabora un dibuix d'un dels elements del bosc: arbres de vidre, papallones, lianes, serpents, etc. Posteriorment s'ajunten tots en el mural col·lectiu o bé s'escanegen i s'incorporen a un llibre digital, galeria fotogràfica o pòster digital.

SESSIÓ 7. Exiliats (capítols 16-17-18-19)

Treballem a partir del text

1. L'últim miratge que veuen abans de fer-se de nit és *mitja bicicleta damunt la qual hi havia assegut un eriçó*. L'alumnat ha d'adonar-se que es tracta d'un miratge fantàstic,

perquè reflecteix un fet insòlit i que no està passant en aquell lloc. Probablement també copsaran que té un toc humorístic.

2. Els voltors van retrocedir a la vista del pseudogegant, que també va espantar l'Emma. Un cop acabada la lectura dels capítols 16 i 17, l'alumnat tindrà clar que en aquest cas *no era un perill real, perquè el personatge també era víctima d'una il·lusió òptica*. Quan Jim i Lluc s'hi van apropar, van descobrir que el gegant era del tot inofensiu.

3. Tornem a trobar-nos amb una activitat de descoberta d'un camp semàntic: la por. Ben segur que tots els alumnes tindran presents paraules relacionades amb la seva experiència personal. Per això l'activitat proposa incorporar-les al recull, juntament amb algunes del capítol 16:

esglai – tremolar – panteixar – fugir- perdre la calma – esborronat- quequejar – tranquil – balucejar – petar de dents – estem perduts – ple de por – esverat – els genolls no l'aguantaven

4. Abans de crear –individualment o en grup– les descripcions de la posta de sol en alta mar, llegirem en veu alta la descripció que fa el llibre sobre la posta de sol al desert, i portarem l'atenció a l'ús dels colors per ajudar, de manera literària, a visualitzar-la. Podem fer una pluja d'idees sobre què direm de la posta al mar, per tal de donar eines per a l'escriptura posterior. La imatge de la posta condueix a la pàgina www.wallwisher.com, on podem inserir-hi les descripcions i, si volem, fotografies de postes de sol que aportin els alumnes.

5. Aquesta activitat és similar a una feta durant la sessió 2. Consisteix a indicar quina part del dibuix correspon a cada fragment de la descripció del pseudogegant:

- AL CAP UN VELL BARRET DE PALLA
- GRANDÀRIA MONSTRUOSA
- COS FICAT DINS UNA CAMISA VELLA
- BARBA BLANCA I LLARGA FINS ALS GENOLLS

6. Amb aquesta activitat podem treballar els prefixs i la seva aplicació en cultismes, generalment de caire científic:

- **pseudònim**: fals nom
- **pseudòpode**: fals peu
- **pseudociència**: falsa ciència

7. Treball de comparacions. Cal trobar-ne tres, entre les que apareixen en els capítols 16 i 17 en relació amb el gegant:

<i>Tan monstruosa que la Corona del Món, que era una muntanya tan alta que tocava el cel, al seu costat hauria fet l'efecte d'un pilotet de capsas de llumins.</i>
<i>Una veuarra com un tro.</i>
<i>Ja no semblava ser més alt que un campanar de bona mida.</i>
<i>Ja només tenia l'alçada d'una casa.</i>
<i>Ja només era tan alt com en Lluc el maquinista</i>
<i>Gran com el meu dit xic, o llarg com un pal de telèfon.</i>

8. Tot era aparèixer jo en algun lloc, com fugir tothom esparverat. Es demana que els alumnes reproduïxin aquesta estructura en una frase de creació pròpia.

9. Preguntes de comprensió, per guiar el resum del capítol 17:

- ✓ De quina manera els ajuda? *Donant-los sopar i beure a la seva cabana, repostant aigua i acompanyant-los fins a la regió de les Roques Negres.*
- ✓ Per què el pseudogegant va esperar que fos de nit per poder acompanyar-los fins a la frontera nord del desert? *Perquè ell tampoc aconseguia trobar el camí enmig dels miratges, que de nit no es produïen.*

10. Laripur i la Terra del Foc són dos topònims de llocs reals, però que no es corresponen als indrets esmentats al llibre. Recomanem que es cerquin en un atlas físic i no virtual, amb l'ajut de l'índex de topònims. Posteriorment se'n pot cercar la imatge de satèl·lit amb l'ajut de [Google Maps](#) o algun programa similar:

LARIPUR: Índia, 34°2'2"N 75°19'11"E	TERRA DEL FOC: sud d'Argentina
-------------------------------------	--------------------------------

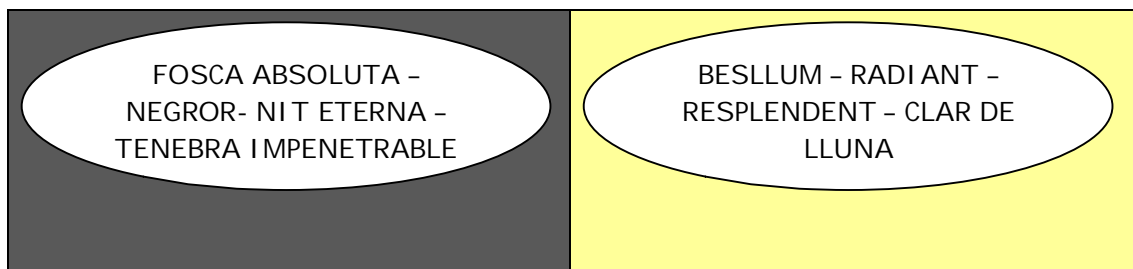
11. Activitat consistent a comprendre el significat dels gests que apareixen al llibre i intentar imitar-los.

12. En aquesta activitat cal entendre les recomanacions del pseudogegant i el motiu per fer-les i transformar-les en un text de caire instructiu seguint les pautes d'aquesta tipologia, que s'han presentat en sessions anteriors. Un cop elaborat, es demana que s'enregistri en un [voki](#), amb la qual cosa també fem una activitat de llengua oral. També es podria elaborar per escrit en una auca.

Exemple de text instructiu que es pot crear a partir del llibre:

<p>1. Seguiu el camí exactament recte. En cap cas no heu d'abandonar la direcció! Entreu a la Boca de la Mort per una gran portalada de roques. La reconeixereu pels espaordidors udols i gemecs.</p> <p>2. Manteniu hermèticament tancades les portes de la locomotora. No la deixeu mai!</p>
--

13. Treball de camp semàntic: la llum i la foscor. Cal situar els noms relacionats amb la foscor damunt del fons fosc i els relacionats amb la llum, damunt del fons clar:

14. En aquesta activitat cal copiar les onomatopeies del capítol 18, inventar-ne de noves i llegir-les en veu alta:

Huuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu! Aaaaaaaaauuuuuuuuuuuu! Huhuhohohohoooooo! Huuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu! Oooooooooooooooooooooohhhh! Hiiiiiiuuuuuuuuuuuuuuuuuu!

15. L'expressió *anar d'Herodes a Pilat* (p. 176) té un origen religiós, que evoca l'inici de la Passió de Jesucrist, en què aquest era conduït a l'autoritat romana (*Herodes*) i a l'autoritat jueva (*Pilat*), successivament. En l'actualitat s'aplica als moments en què algú ha d'anar d'un lloc a l'altre fent gestions sense obtenir-ne cap resultat. Pot ser que algun alumne l'hagi sentit, en boca dels avis, com «anar de rodes a pilars».

16. En aquesta activitat les pistes visuals els han d'ajudar a establir el *crescendo* del fred, mentre la locomotora travessa la Boca de la Mort:

1. *Es van tirar al damunt les flassades.*
2. *A en Jim les dents van començar a petar-li.*
3. *Cada vegada més sovint havien d'omplir la fogaina amb palades de carbó.*
4. *En Jim tenia les mansertes.*
5. *El vapor de la locomotora queia fet neu.*
6. *Les finestres estaven cobertes de flors de gel.*

17. Al País dels Mil Volcans era molt difícil avançar sense conèixer el terreny perquè constantment s'obrien nous rius de lava i noves esquerdes, i el terreny era irregular. A més, se'ls havia acabat el carbó. Van aconseguir esquivar-los gràcies a l'ajut del mig drac Nepomucè.

18. Entre els dracs les coses són a l'inrevés de com són entre les persones. El llibre només n'explicita una, però amb la revisió de la lectura i un xic d'imaginació, en podem fer una bona llista. Alguns exemples: *en lloc de rentar-se, s'empastifen; en lloc de menjar coses comestibles, mengen foc i sofre; en lloc de respirar, exhaleu foc i fum; els agrada fer por.*

19. L'activitat proposa que es treballi el lèxic relacionat amb els matisos del plor, primer cercant el significat de cada terme i, després, imitant-lo:

sanglotar, ensumar, grinyolar, eixugar les llàgrimes, gemecs, grinyol, plany, baladreig, llagrimasses, esgarip, plor

L'objectiu és captar les diferències de matís que hi ha en cada terme i associar-les amb algun gest conegut. Per això no és tan important recollir les definicions per escrit com intentar escenificar-ne les diferències. També podem fer notar que, un cop més, ens trobem davant d'un lèxic notablement ric.

20. Activitat plàstica, que es pot portar a terme amb diferents programes d'edició d'imatge com, per exemple, *Adobe Photoshop*.

Treballem els valors del llibre

21. Aquest capítol permet fer un treball molt ric entorn dels valors. A partir del quadre podem buscar què tenen en comú el capità de la guàrdia imperial, el pseudogegant o el mig drac: tots ells són jutjats pel seu aspecte físic i, en el cas dels dos darrers, marginats pel mateix motiu.

Un cop ens haguem adonat d'aquesta coincidència, podem iniciar un debat en grup sobre el rebuig i la marginació, tant dins com fora de l'escola. Podem també rellegir els capítols, cercant aquelles expressions de solitud i incomprensió d'aquests personatges –*estic tan sol, tan terriblement sol!* L'afirmació del gegant ens pot ajudar a forçar uns certs sentiments d'empatia cap a les persones rebutjades.

No cal dir que es tracta d'un tema que cal abordar amb molt de tacte, especialment si n'hi ha hagut algun cas a l'aula. També es pot parlar de l'assetjament escolar, tot i que és un tema complex, que se sol tractar més a secundària:

- causes per les quals comença
- qui segueix i en quin grau
- qui ho vol trencar i en quin grau
- elaboració d'un codi ètic
- què li diríem a una persona que margina a una altra

No és recomanable fer-ho si no detectem que n'hi ha algun cas, i el tema depassa aquest dossier. Hi ha molt bons materials a la xarxa. En citem dos, a tall d'exemple:

- 1) un dossier per al mestre, que es pot descarregar a l'adreça www.prevenio.cat/download.php?file=maltractaments_ca.pdf i
- 2) un quadern per treballar el tema a primària d'una manera molt didàctica: <http://www.xtec.cat/~jcollell/Guia%20Alumnes%20Primaria.pdf>

El capità de la guàrdia	és un home d'aspecte ferotge.	Tothom pensa que és violent i que té mals sentiments.	Per això tothom li té por.	Però en realitat és un home recte i senzill.
El pseudogegant	és un home d'aspecte colossal i terrible.	Tothom pensa que és dolent.	Ha hagut d'expatriar-se perquè tothom li té por.	Però en realitat vol tenir amics i se sent sol.
El mig drac	té un aspecte semblant al d'un hipopòtam, no sembla ben bé un drac.	Els dracs pensen que no és un d'ells.	Els dracs l'han expulsat de la seva ciutat i ha de viure al País dels Mil Volcans.	En realitat li agradaria ser com els altres dracs i fer por a la gent.

22. Hi ha una similitud notable entre la forma d'expressar l'amistat del pseudogegant i la que fa la guineu del llibre *El Petit Príncep*. Pensem que es pot aprofitar, d'una banda, per reflexionar sobre l'amistat, parlar-ne en grups petits i penjar les opinions –individuais o de grup– amb l'ajut de www.wallwisher.com. D'altra banda, també pot servir per introduir la

lectura d'*El Petit Príncep*, que tenim a l'abast, si ho preferim, en llibre digital, clicant damunt la portada.

Altres valors que es poden treballar són el coratge i la superació de la por –Jim Botó–, la cortesia –Lluc–, les bones maneres –Nepomucè, menjant en companyia–, l'engany i la mala consciència –Jim i Lluc enganyen el mig drac–, l'agraïment i la revenja –en Nepomucè els ensenya el camí a la ciutat dels Dracs per agraïment, però també per despit.

Investiguem

23. En aquesta sessió hi ha moltes propostes d'investigació. Per això es suggereix que cada grup faci una recerca diferent i que es recullin totes en un mural, que pot ser virtual si el fem amb www.glogster.com:

- els volcans. Què són, quines parts tenen, on són. La proposta s'acompanya de dos vincles: [volcans a Catalunya](#) i les enciclopèdies de l'[escriptori](#) de l'Edu365. Altres adreces útils sobre volcans són:

- Parts d'un volcà: http://www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=29186 (MeteoK 4:54)
- Els volcans de la Garrotxa: http://www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=16786 (9:05)
- Activitat Jcllic sobre volcans i terratrèmols:
<http://clic.xtec.cat/db/jcllicApplet.jsp?project=http://clic.xtec.cat/projects/medinat6/jcllic/volterr6/volterr6.jcllic.zip&lang=ca&title=Coneixement+del+medi+natural+6%E8+de+prim%E0ria>
- <http://www.xtec.cat/aulanet/aracone/htmls/mp/index0a.htm>

- La perspectiva. Comptem amb hipervincles a una [MUD](#) i a unes pàgines que parlen de trucs fotogràfics per simular falses perspectives (clicant damunt les imatges). La tasca es pot plantejar de forma teòrica o bé es poden fer fotografies entorn del tema.

- Els gegants: què és el gegantisme, qui són l'home i la dona més alts del món, la tradició dels gegants dels cercaviles, contes i mites sobre gegants: Ulisses i Polifem, el Gegant del Pi...

- Altres possibles investigacions, que no es suggereixen en el quadern: els oasis, els forats negres que engoleixen la llum, el sol de mitjanit, l'equivalència entre milles i quilòmetres...

Podem suggerir també que, en lloc d'escriure-les o plasmar-les en un mural, s'enregistrin les investigacions. En el cas dels gegants, fins i tot es podria acompanyar amb alguna cançó, com *El gegant del Pi*.

24. En l'activitat 24 continuem investigant sobre la Xina: altiplans, abismes i volcans.

SESSIÓ 8. La Ciutat dels Dracs (capítols 20-21)

Treballem a partir del text

El capítol 20 és molt descriptiu i ens situa en una *ciutat de l'aflicció* –literalment; en alemany *Kummer* significa 'aflicció'–, amb una població de dracs que tot ho fan de manera desagradable. Les descripcions aconseguen crear un ambient febril, com en una gran ciutat, on els dracs en certs moments semblen vianants malhumorats i, en altres, vehicles contaminants. Cal fer-ho notar.

Si es vol, es pot fer la placa de l'entrada de casa el drac amb un programa generador: <http://www.jjchandler.com/tombstone/> .

Podem fer notar que:

- el capítol va marcant contrastos entre la monstruositat del drac (la veu, l'aspecte) i la gracilitat dels nens, especialment la princesa Li Si.
- La Queixaluda aconseguia els nens comprant-los als 13 Salvatges, i aquests, al seu torn, els robaven a les seves famílies.
- Malgrat el mal tracte, la draquesa s'adreça a en Jim com «cor meu», perquè el considera una propietat seva.
- La presentació que el llibre ens fa de les diferents procedències dels nens i nenes és clarament obsoleta, i ens ofereix una visió molt tòpica de la diversitat cultural. Podem parlar de la globalització i de com ha contribuït a fer que les formes de vida d'arreu del món cada vegada siguin més semblants.

1. La primera part de l'activitat consisteix a localitzar què li diu el drac a l'Emma. La segona part és creativa i consisteix a inventar una resposta. Podem fer notar que les primeres frases són galants, però que la darrera canvia de to, per indicar que el drac s'ha enfadat amb l'Emma:

- *Carrmmmm, quinnn parrelll d'ullss brillantsss que tensss!*
- *M'agrrrades, m'agrrrades! Tens rrealmennt unns ullsss prrreciososs! I fas una flairretta de bona fumerra!*
- *Txxxxxt! Ja podrrries parrrrlar, botifarrrra fumada!*

2. L'anàlisi del fragment permet veure que:

Fa servir molts **verbs**, separats per **comes**, per donar-nos la sensació de moltes accions desagradables que passen en el mateix moment.

Cal llegir-lo col·lectivament, amb entonació significativa.

3. Sopa de lletres:

Aquesta sopa de lletres s'ha elaborat amb l'ajut d'un web generador, com ara: <http://freewordsearch.teacherly.com/>.

4. Activitat de creativitat. Utilitzant la tècnica del binomi fantàstic, cal inventar un animal que sigui una barreja de dos animals reals i descriure'l, d'acord amb les normes del text descriptiu, acompanyat d'un dibuix.

El requadre del quadern és orientatiu. És recomanable fer l'activitat en un full sencer o bé a l'ordinador.

Es pot completar l'activitat amb una exposició d'un zoo imaginari. Es proposa l'alternativa de dibuixar els animals fantàstics amb l'ajut del [taller de retall i composició](#) d'*Una mà de Contes*, amb una tècnica de collage virtual.

5. Activitat de comprensió. En la primera pregunta podem donar com a bones dues respostes, perquè no se'n pot inferir cap de concreta pel text:

5. Marca la resposta correcta:

Per què creus que tots els objectes de casa la senyora Queixaluda eren de pedra?

- Perquè no els cremés l'alè del drac.
- Perquè els dracs hi estan més còmodes.
- Perquè els nens estiguessin millor.

Com aconseguia els nens la Queixaluda?

- Els capturava ella mateixa.
- Els enganyava.
- Els comprava a uns pirates.

De quina manera es va resoldre la baralla entre la Queixaluda i en Jim?

- Amb l'ajuda dels nens i nenes.
- Amb l'entrada de l'Emma.
- En Jim tot sol va vèncer la Queixaluda.

Com van decidir fugir?

- Pel mateix camí per on havien arribat.
- Navegant pel riu damunt l'Emma.
- Amb una avioneta.

6. A partir de les respostes d'aquesta activitat i de la pregunta del final, es pot fer que l'alumnat reflexioni sobre els estereotips culturals (p. 201):

El petit pell-roja va somniar amb el seu wigwam i que el seu oncle avi, el cacic Àguila Blanca, li atorgava una nova ploma.

El petit esquimal va somniar amb una casa de neu, rodona com una bola, damunt la qual la llum del nord jugava al cel, i amb la seva tia Ulubolo i els seus cabells blancs, que li ofería una tassa d'oli de fetge de bacallà calentó.

La petita holandesa, amb els immensos camps de tulipes de la seva pàtria, i al mig de tot la caseta blanca dels seus pares, voltada de formatges rodons i grans com rodes de molí.

La princeseta caminava, en el seu somni, agafada a la mà del pare, per un delicat pont de porcellana.

En Jim, era a la petita cuina de la senyora Quèè, i seia al seu costat. El sol entrava per la finestra, i en Jim contava les seves aventures.

7. Activitat de lectura en veu alta i de treball fonètic. A partir de la lectura es poden treballar els sons sords i sonors i la seva ortografia.

8. Treball de frases fetes:

<i>Estar amb l'ai al cor</i>	▶	Patir per alguna cosa
<i>Prendre el pèl</i>	▶	Burlar-se d'algú
<i>Anar amb peus de plom</i>	▶	Anar amb molt de compte
<i>Arrufar el nas</i>	▶	Fer cara de disgust
<i>Fer-se mala sang</i>	▶	Enfadar-se
<i>Estirar les cames</i>	▶	Fer un passeig

L'activitat es pot continuar en dues adreces: una miniunitat didàctica ([Practica](#)) i un recull de frases fetes agrupades per temàtiques ([troba'n](#)).

Treballem els valors del llibre

9. Les descripcions angoixants de la Ciutat dels Dracs ens permeten plantejar una conversa en grup sobre la vida a les grans ciutats o la vida en petits pobles o ciutats petites. Caldrà haver treballat les normes que regeixen la conversa i nomenar algun alumne com a moderador. El docent gestionarà la conversa per tal de potenciar la intervenció de tothom i treure'n profit didàctic. L'activitat es pot tancar fent una [enquesta](#), que es pot inserir al bloc de l'aula i es pot fer extensiva a la resta de l'escola –i fins i tot a les famílies–, sobre si preferim un poble o una ciutat.

Investiguem

10. La investigació sobre la Xina en aquesta sessió té dos vessants: fer una [llista](#) de les ciutats més importants i localitzar-les en un mapa de la Xina. L'activitat és un bon pretext per treballar en el [wikiatles](#), espai escolar col·laboratiu que permet marcar indrets i itineraris i deixar-los a la xarxa.

11. La segona proposta d'investigació també té a veure amb la Xina: l'[àbac](#). Els alumnes esbrinaran què és i com s'utilitza i en practican l'ús clicant sobre les paraules amb hipervincles que hi ha al quadern.

12. Dins el capítol 23 hi ha una història dins la història: quan la princesa Li Si explica el seu segrest. El capítol ens diu que tots els nens i nenes van explicar la seva peripècia. Aquest és el pretext per proposar que, per grups, es busquin contes i llegendes d'arreu del món, es preparin amb l'ajut del docent i es vagin a narrar als nens i nenes educació infantil o de cicle inicial. Se suggereixen algunes pàgines on es poden trobar contes: [Una Mà de Contes](#), [Contes d'arreu del món](#), [Una Mar de Contes](#) i [Reculls de Contes Infantils](#).

SESSIÓ 9. Tornada a Mandala (capítols 22-23-24)

Treballem a partir del text

1. El clímax de la narració coincideix també amb el moment en què en Jim i la princesa s'enamoren. Al capítol 22 es confirma allò que a l'anterior només apareixia en forma d'indici quan *la princesa, molt contenta de tornar a ser a Mandala, li fa un petó*.

2. Les activitats 2 i 3 són de comprensió del relat:

El petit pell-roja: *va ser capturat perquè, volent agafar uns peixos, s'havia aventurat massa lluny pel mar.*

Cinc infants de pell fosca: *havien estat atacats un vespre, quan anaven a banyar-se al riu muntats en elefants.*

El nen esquimal: *el van capturar dalt d'un iceberg quan anava al Pol Nord a visitar la seva tia.*

Altres infants: *havien estat capturats mentre viatjaven en vaixells que després els pirates havien saquejat i enfonsat.*

3. Digueu si és cert o fals:

	CERT	FALS
- Per poder-se endur el drac sense que s'escapés, el van lligar darrere l'Emma.	☐	☐
- Per poder-se endur el drac sense que s'escapés, el van ficar dins d'una maleta.	☐	☐
- Van saber que eren a Mandala perquè hi havia molta gent al carrer.	☐	☐
- Van saber que eren a Mandala quan van veure arbres de vidre, campanetes i un pont de porcellana.	☐	☐
- Els dracs tenen por de l'aigua perquè, si en beuen, s'enverinen i moren.	☐	☐
- Els dracs tenen por de l'aigua perquè els apaga el foc i els neteja la brutícia.	☐	☐
- El riu Groc s'amagava dins la roca i tornava a sortir a la superfície ja a Mandala.	☐	☐
- El riu Groc s'amagava dins la roca i anava a parar al mar per una cova submarina.	☐	☐

4. En aquesta activitat es torna a treballar un camp semàntic, en aquest cas relacionat amb l'aigua. Se'n proposa una resolució molt visual, consistent a escriure una paraula en cada gota.

impermeable – nedar – enfonsar – onades – escolar-se- aixeta – clapotejar – remorejar – escumejant – llit - mar – platja – vaixell - costa – esculls – riu – iceberg – vapors transoceànics – corrent – riba - xipollejar

5. Ens podem imaginar la princesa Li Si denunciant el segrest a la policia? L'activitat proposa que es resumeixi la història com si fos un informe:

*Un dia d'estiu passejava **sola per la platja** quan vaig veure arribar **un vaixell amb les veles vermelles i un 13 gegantí de color negre**. En va baixar **un pirata de roba estrofolària, gran còrpora i molt armat**, que em va segrestar i em va fer pujar al vaixell, on hi havia **una dotzena d'homes gairebé idèntics al pirata**.*

*Em van tancar **dins d'una gàbia** i només em donaven **pa sec i aigua**. Al vespre **bevien rom i cantaven cançons poca-soltes**. Al cap d'unes quantes nits el vaixell va arribar a uns penya-segats on **em van lliurar a un drac gegantí a canvi d'un barril d'aiguardent**.*

*El drac era **la senyora Queixaluda**, que se'm va endur a casa seva, on hi havia **altres infants**. Ens passàvem els dies **lligats als bancs de l'escola**, i sovint ens apallissava. A les nits ens duia a empentes, **sense sopar, al dormitori**.*

*Una nit vaig aconseguir escapar-me i **llençar al riu una ampolla amb una carta**. Des d'aquell dia vam esperar **que vingués algú a alliberar-nos**.*

6. A partir de [l'hipervincle](#) que hi ha a l'activitat es poden trobar les fotografies corresponents a cada pedra preciosa. Es tracta d'una pàgina molt simple i entenedora. L'activitat es pot fer amb l'ordinador o bé retallant-les i enganxant-les sobre paper.

ROBI	DIAMANT	AMETISTA	MARAGDA
			
ÒPAL	SAFIR	AIGUAMARINA	QUARS
TURQUESA	ZIRCÓ	TOPAZI	JADE

7. Frases fetes. Preferirem les respostes negociades i resoltes col·lectivament. Com en el cas del lèxic, reservarem el diccionari i la cerca d'informació per a aquells casos en què no aconseguim desxifrar la solució:

.... *tenir esperit de contradicció*. Contradir tothom per sistema.

.... *estar de mala lluna*. Estar de mal humor.

.... *saber de lletra*. Saber llegir i escriure.

.... *fer tabola*. Fer gresca.

8. L'objectiu d'aquesta activitat és fer que l'alumnat s'adoni que, quan la trama principal retorna els protagonistes a Mandala, hi ha dos personatges que també han d'haver avançat la seva trama: mentre en Jim i en Lluc eren fora, el superbonze ha estat detingut i destituït, i en Ping Pong ha estat nomenat superbonze en el seu lloc.

9. La condecoració consistia en una estrella d'or pur amb unes inscripcions gravades: a l'anvers hi deia: *a l'Emma, la millor locomotora del món, amb l'admiració i l'agraïment* i al revers: *de Pung Ging Emperador de Mandala*.

10. L'estructura de la cançó dels 13 pirates és idèntica a la de *L'illa del tresor*, i la tornada és molt semblant: *–oh, oh, i una ampolla de rom!* Amb aquesta activitat establim un paral·lelisme amb una altra novel·la d'aventures –que podem consultar al web [L'illa del tresor](#). Es pot anar a una MUD sobre la novel·la: <http://www.edu365.cat/eso/muds/catala/lectures/illa/index.htm>.

Una bona activitat podria ser musicar-la de manera improvisada. La pàgina www.vocaroo.com ens permet enregistrar-ho i enviar-ho per correu electrònic d'una manera improvisada i molt senzilla.

11. Al capítol 23, la princesa explica el seu segrest. El text marca clarament que es tracta d'una narració dins la narració perquè cada paràgraf és precedit per cometes: «»

12. Passem d'estil indirecte a estil directe. L'activitat admet que es reelaborin els discursos i se simplifiquin. Un exemple de solució:

13. Aquesta activitat d'anàlisi literària probablement sigui molt complexa per plantejar-la a cycle superior. Tanmateix, hem pensat que valia la pena suggerir-la, per la seva riquesa literària; si el docent decideix fer-la, recomanem que sigui en gran grup i de manera molt guiada:

Molt abans ja que els poguessin veure, se sentia enllà dels carrers el doll de visques que brollava de cent mil gorges.

Probablement l'alumnat, de manera intuïtiva, entendre el significat de la frase: cent mil persones (*cent mil gorges*) cridaven «Visca!» (*el doll de visques*) mentre esperaven el seguici que anava cap al port (*molt abans que ja els poguessin veure*). Si desxifren què és un 'doll' i què és 'brollar', podem parlar de la comparació entre la veu i una font d'aigua.

Un segon nivell d'anàlisi seria parlar dels recursos literaris com la metàfora –el doll és la veu– o la metonímia –gorges, per persones.

Treballem els valors del llibre

14. La discussió entre en Jim i la princesa sobre la utilitat d'anar a l'escola pot resultar molt significativa per a l'alumnat i permet plantejar una conversa, o fins i tot un debat – en què caldrà establir un grup de defensors i un de detractors. També permet fer una [enquesta d'opinió](#).

En Lluc va decidir no deixar el drac a Kummerland, perquè s'hi hauria mort de gana i, també, perquè se l'havia de castigar justament. Això ens parla del respecte als vençuts. Encara que no es planteja al quadern, val la pena treballar a classe el concepte de justícia, oposat al de revenja, a partir de la narració. Ho podem relacionar amb notícies d'actualitat.

Investiguem

15. Propostes d'investigació: les aigües subterrànies. L'activitat conté dos hipervincles, un dels quals porta a un esquema de la [formació d'aigües subterrànies](#) i l'altre, a un [clip de vídeo sobre l'espeleologia](#). Una part de la recerca és esbrinar si n'hi ha a la Xina.

16. L'altra investigació que es proposa és la pirateria. Es pot abordar des de molts àmbits, especialment el literari i artístic, però també com a tema d'actualitat: hi ha pirates, avui dia? L'hipervincle ens portarà a una relació de [filmografia sobre pirates](#).

SESSIÓ 10. Nova Lummerland (capítols 25-26-27)

Treballem a partir del text

1. La narració s'acaba sense resoldre el misteri de l'origen d'en Jim Botó, encara que deixa clar que té a veure amb els pirates. La pàgina 272 dóna pistes del contingut del segon llibre, *Jim Botó i els Tretze Salvatges*:

I un dia, també, aconseguirien de saber en quin indret els pirates havien robat en Jim, de petitó. Però per a això als dos amics els calia cercar i vèncer els salvatges Tretze que continuaven fent insegures les mars.

2. Amb l'ajut de l'índex de topònims d'un atlas, demanarem que, per grups, elaborin un llistat d'indrets el nom dels quals comença per *Nova*. Un cop recollits, podrem fer notar que es sol tractar de llocs colonitzats des d'Europa. Podem marcar aquests indrets al [Vikiatles](#).

Les preguntes que acompanyen l'activitat es poden resoldre oralment. L'alumnat veurà clarament que no és possible pescar una illa amb xarxa. Podem parlar de les illes artificials, de les illes de formació recent –volcàniques, coral·lines– i podem comparar el relleu de la nova illa –petita, amb tres terrasses verdes i un rierol, i amb arbres de vidre com els de Mandala– amb el de Lummerland, dominat pels dos cims.

3. El mapa conceptual, un cop resolt, genera un text semblant a aquest:

La Queixaluda es torna bona. Explica que la seva transformació és deguda a **haver-la vençut sense matar-la**, i que el procés serà el següent: **restarà un any adormida i es despertarà convertida en un Drac d'Or de la Saviesa**.

Abans d'adormir-se els diu que **trobaran una illa flotant, que es podran endur per a ampliar el territori de Lummerland**. Però no té temps d'explicar l'origen d'en Jim Botó.

Arriben unes cartes de Lummerland:

- Carta de la **senyora Quèè**. Explica que l'amoïna **que en Jim es constipi, o que no vagi net. I també que, si en Jim ha trobat la seva mare, no el pugui tornar a veure**.

- Carta del **rei Alfons Tres-quarts-de-dotzè**. Explica que l'amoïna **que ells no siguin a Lummerland. Espera que no estiguin enfadats i diu que buscaran una altra solució que no sigui haver de marxar**.

- Carta del **senyor Màniga**. Explica que l'amoïna **que ningú li pugui arreglar les avaries i que enyora les males passades d'en Jim**.

I per això els demanen que **tornin al més aviat possible**.

Per tot això, en Jim i en Lluç podran **tornar a Lummerland**.

4. Quin comiat es va fer als infants?

Van anar al port en carruatge.	
Tots els membres de la cort els van fer una reverència.	
Van rebre obsequis de part del Superbonze.	
La gent del poble els cridava «visca!» mentre avançaven.	

L'emperador va fer un discurs.	
En Lluc i en Jim van fer un discurs.	
Un grup de mandalanins va ballar una dansa de comiat.	
Van engegar un castell de focs.	
Van projectar una pel·lícula.	
La banda de música va interpretar una cançó de comiat.	

5. El capità del vaixell era *un home de rostre treballat pel vent i mal temps, amb una pell que semblava una sabata de cuir vella*. Les seves expressions sempre tenen a veure amb el mar. L'activitat demana que els alumnes busquin fotografies de cares que recordin la descripció que en fa el llibre, i que inventin alguna expressió semblant a les del capità.

6. Nova Lummerland i Mandala van establir relacions diplomàtiques. I van decidir comunicar-se *a través d'un cable telefònic submarí*. Avui dia la comunicació probablement seria *via Internet*.

7. En Lluc va regalar a en Jim una locomotora petita, filla de l'Emma, anomenada Molly. El llibre ens la presenta dins del tènder de la locomotora mare, com si es tractés d'un úter matern. Ben segur que els alumnes veuran clarament aquest paral·lelisme i, també, la impossibilitat d'aquest fet.

Treballem els valors del llibre

8. Mentre que en Jim va rebre una pipa de fumador com a regal d'esposalles de la seva promesa, ell li va regalar una fusta de rentar roba. Aquests objectes ens permeten reflexionar amb els alumnes sobre el sexisme present en aquesta narració i encara viu a la nostra societat. Per tal de conduir la reflexió, es proposa una pregunta, el visionat d'un [clip de vídeo](#) i fer una petita enquesta a la família per esbrinar la divisió sexual del treball dins de casa.

Per a treballar el sexisme a partir dels regals d'esposalles, podem utilitzar materials de la pàgina *d'Innovació en Coeducació* d'[XTEC](#). Per exemple, hi ha una proposta de joc de rol pensat per a educació primària, «En una illa deserta», al [Manual de coeducació per a centres d'educació infantil i primària](#), elaborat per la regidoria de la dona de l'Ajuntament de Manresa.

També hi ha un vídeo interessant de la Unió Europea que es pot passar als alumnes i comentar després. És parlat en anglès però el seu format, molt visual, el fa fàcil d'entendre: <http://www.youtube.com/watch?v=sGmWcbJuyeQ>

La Secretaria de Polítiques Familiars i Drets de Ciutadania de la Generalitat de Catalunya també té materials pensats per a primària: [el Joc de les tasques de la llar de les Cuques](#) i la [Piràmide de les tasques familiars](#).

Investiguem

9. Tradicions de la Xina: la darrera proposta és investigar el paper dels dracs dins la cultura xinesa i l'origen xinès dels focs artificials. Podem proposar que ho comparin amb les tradicions catalanes, on dracs i festes de foc també tenen un paper important. La comparació serà més enriquidora si tenim a l'aula alumnat xinès.

10. Les coordenades geogràfiques tenen una certa dificultat per a alumnes de cicle superior de primària. Podem, però, fer que treballin [què són](#), que practiquin amb un [joc](#) i que pensin si les coordenades de la nova illa són possibles: la resposta és que no corresponen a cap part del món, perquè la latitud només pot anar de 0° a 90° (i no 123°) i la longitud només pot ser 180° com a màxim (i no 321°).

11. La darrera proposta és conèixer més alguns animals que passen per una metamorfosi, les [papallones](#) i els [capgrossos](#), i elaborar un petit informe o resum del procés, en forma de [mural](#). Si s'opta per demanar un informe, caldrà treballar-ne prèviament les parts.

EN ACABAR EL VIATGE

Analitzem la novel·la

En primer lloc, analitzarem la narració.

1. Efectivament, l'estructura d'aquesta novel·la és lineal, tret de l'episodi del segrest de la princesa Li Si per part dels pirates. El narra la pròpia princesa i fa referència a un fet anterior a la trama principal.

2. Estructura:

Introducció

Presentació de l'illa de Lummerland i els seus habitants –quatre persones i una locomotora–, i del fet que altera la vida del petit país: l'arribada d'un paquet amb un bebè negre –en Jim Botó–, cosa que obliga en Jim Botó, en Lluc el maquinista i la locomotora Emma a expatriar-se, davant de la proposta del rei de desfer-se de la locomotora.

Nus

Els dos amics i la locomotora travessen l'oceà i arriben al país de Mandala, on s'assabenten que la filla de l'emperador viu segrestada a la Ciutat dels Dracs. Decideixen alliberar-la i emprenen un segon viatge ple d'aventures que els portarà a aquesta ciutat.

Desenllaç

Un cop a la Ciutat dels Dracs –Kummerland– vencen el drac –Queixaluda– i alliberen la princesa i la resta de nens i nenes que retenia. Tots plegats retornen a Mandala, on, gràcies al drac i a les cartes que reben, troben la solució per poder tornar a Lummerland.

A Lummerland, en Jim i la princesa es prometen, i la locomotora Emma té una filla, Molly, que serà la màquina de tren d'en Jim.

Episodis:

1. Descripció de l'illa de Lummerland i els seus habitants.
2. Arribada d'en Jim Botó.
3. Expatriació.
4. Travessia de l'oceà i arribada a Mandala.

5. Obtenció de menjar gràcies a l'ajuda de Ping Pong.
6. Problemes amb el superbonze i amb la burocràcia del Palau Imperial.
7. Reunió amb l'emperador i els savis del Palau Imperial.
8. Sortida de Mandala.
9. Vall del Crepuscle.
10. Avaria de l'Emma.
11. Desert de la Fi del Món. Miratges.
12. Trobada amb el pseudogegant.
13. Pas de la Boca de la Mort.
14. País dels Mil Volcans. Trobada amb el mig drac Nepomucè.
15. Arribada a la Ciutat dels Dracs.
16. Rescat de la princesa i els altres nens i nenes.
17. Tornada a Mandala pel riu i la cova subterrània.
18. Rebuda a Mandala.
19. Revelacions de la Queixaluda.
20. Retorn a Lummerland. Esposalles d'en Jim i la Li Si.

A partir de l'estructura de la novel·la i de la relació d'episodis, es farà un **resum** de l'argument. És recomanable fer-lo en petits grups.

També podem demanar que els alumnes pensin qui deu ser el narrador, i en quin espai i temps situem la història. En aquest cas, els farem adonar que sempre s'explica en passat.

3. Gairebé sempre que el llibre fa al·lusió a la senyora Quèè, s'esmenta alguna de les seves obres artesanals, especialment els seus gelats: de vainilla, de maduixa, de xocolata, d'arboç. També cosia i feia pul·lòvers de mitja. Va cosir els vestits d'esposalles d'en Jim i la princesa: un vestit blau de maquinista amb gorra de visera i un vestidet de núvia, amb vel i cua de seda.

4. A partir del títol, del dibuix de la portada i del final del primer llibre, l'objectiu és que els alumnes facin prediccions sobre el contingut del segon: en Jim Botó, acompanyat d'en Lluc, aconseguirà escarmentar els 13 Salvatges i descobrir-ne l'origen.

5. La personificació és un recurs literari molt freqüent. En aquest relat es veu molt clarament en la locomotora, que és un protagonista més. Té nom de persona –*Emma*– i se'n parla com si ho fos: li diuen paraules afectuoses, sembla demostrar sentiments, té una avaria que es descriu com una malaltia greu... Fins i tot al final té una filla, la Molly.

L'activitat consisteix a buscar, al llarg dels capítols que s'indiquen, fragments de text on es vegi clara aquesta personificació. Podem repartir els diferents capítols per grups de treball, per tal de fer-ho de manera col·lectiva. Quan tinguem el recull fet, el podem comentar en gran grup, per tal que s'adonin del paral·lelisme de l'Emma amb una persona:

- És possible que una locomotora es mori?
- Pot demostrar sentiments?
- Pot tenir un fill?

Es tracta d'una personificació portada a l'extrem. Podem també fer veure el paral·lelisme entre la reparació de l'Emma i una operació quirúrgica d'alt risc:

... tustà el seu cos revingut i va dir-li tendrament:

—Te n'has sortit d'una i bona, vellaruca, beneitona, estimada Emma meva!

L'Emma va romandre muda i va continuar no donant cap senyal de vida. [...]

—Emma! —va cridar espantat—. Emma, la meva bona, robusta Emma, què tens?

Però la locomotora no es movia. No deixava sentir ni el més petit esbufec.

[...]

—Aquí el tens! —va dir aguantant-lo amb els dits—. És petit, però molt important. És el que marca el compàs de la respiració de l'Emma.

[...]

—[...] No sé si l'Emma aguantarà una reparació tan difícil. (p. 121-122)

En el capítol tercer,	l'Emma s'adona que alguna cosa no va prou bé.
En el capítol sisè,	<i>l'Emma estava alterada per la multitud: sospirava, panteixava i se sentia avergonyida perquè tothom se la mirava.</i>
En el capítol tretzè,	l'Emma comprèn que ha de córrer per poder fugir de la Vall del Crepuscle.
En el capítol catorzè,	l'avaria de l'Emma fa témer per la seva vida. És el capítol on la personificació és més clara. En Lluc li diu: <i>Te n'has sortit d'una i bona, vellaruca, beneitona, estimada Emma meva!</i>
En el capítol setzè,	<i>l'Emma, espantada en veure el gegant, es va aturar tremolant.</i>
En el capítol dissetè,	l'Emma beu aigua perquè té molta set.
En el capítol divuitè,	l'Emma tremola i s'atura perquè endevina un perill que l'espanta.
En el capítol vintè,	l'Emma s'avergonyeix perquè un drac la convida a passejar.
En el capítol vint-i-unè,	<i>l'Emma lluita contra el drac i aconsegueix vèncer-lo.</i>
En el capítol vint-i-quatrè,	l'emperador condecora l'Emma i li parla com si fos una persona.
En el capítol vint-i-setè,	<i>l'Emma té una filla, la petita Molly.</i>

6. Una activitat d'ampliació pot ser veure algun vídeo de dibuixos animats sobre el relat. Encara que és en holandès, els alumnes reconeixeran les imatges. Si volem, podem sobreposar-hi una veu en *off* explicant què hi passa o què diuen els personatges, a partir de la nostra lectura.

7. Com és característic en els contes, i especialment en els llibres de Michael Ende, en aquesta novel·la hi ha molts elements fantàstics i molts elements realistes. Sense pretendre que es faci de manera exhaustiva, demanarem als alumnes que recordin alguns d'aquests elements. Per exemple:

<p>Elements fantàstics</p> <p>La mida de Lummerland</p> <p>Gegants i dracs</p> <p>Travessar l'oceà dins d'una locomotora</p>
<p>Elements realistes</p> <p>Els fenòmens físics: l'eco, els miratges</p> <p>La Xina</p>

8. En cada sessió hem anat esbrinant els valors associats als diferents capítols. Ara ho podem reunir en aquesta taula:

amistat	valor	agraïment
<p>L'amistat entre en Jim i en Lluc i l'Emma.</p> <p>L'amistat amb el pseudogegant.</p>	<p>En Jim, al llarg de tota la novel·la, lluita contra les seves pors.</p>	<p>El pseudogegant i el mig drac els ajuden per agraïment. També ho fan l'emperador i la senyora Queixaluda.</p>
prejudicis	sexisme	marginació
<p>Pensar que el capità de la guàrdia imperial és dolent pel seu físic.</p> <p>Marginar el pseudogegant pel seu aspecte o el mig drac pel seu origen.</p>	<p>L'actitud diferent dels habitants de l'illa davant l'arribada del bebè.</p> <p>Els regals d'esposalles.</p>	<p>El pseudogegant i el mig drac són marginats perquè són diferents.</p> <p>En Jim i en Lluc, junt amb l'Emma, s'han d'expatriar perquè el rei pensa que no caben a l'illa.</p>

A continuació farem tasques d'ampliació i acabarem algunes de les tasques que hem anat fent al llarg de la lectura.

9. Clicant damunt de l'hipervincle, els alumnes poden accedir a informació bàsica sobre [Michael Ende](#) que complementarà la informació que han extret de la contraportada, i amb la qual podran respondre les dues preguntes.

10. La intenció d'aquesta activitat és elaborar un suro on es recomanin altres lectures. Cada grup s'encarregarà d'una recomanació. En la sessió inicial d'abans de la lectura ja s'han recollit títols de novel·les de viatge, que es poden recuperar aquí. Al llarg del quadern han aparegut altres títols, com ara *l'Odissea*, *L'Illa del Tresor* o *El Petit Príncep*. Es pot fer una breu presentació de cadascun i penjar-la al [suro virtual](#). Si ho

preferim, podem recomanar altres llibres que hagin llegit els alumnes, encara que no tinguin relació amb el tema.

Acabem les tasques

11. Cal acabar els murals de seguiment i les altres tasques, i presentar-les en gran grup. També podem revisar tots o algun dels diaris de viatge. Una de les tasques que s'han anat fent és la recerca d'informació sobre la Xina. És el moment d'elaborar-ne la redacció final, en el format que haguem decidit. Ben segur que els alumnes hauran identificat Mandala amb la Xina. És important que aquesta petita investigació ajudi a diferenciar entre els tòpics –que coincidiran en molts casos amb el país dibuixat en el llibre– i la realitat.

12. Un treball d'ampliació que es pot fer té a veure amb els ferrocarrils de vapor. Els vincles porten a una animació sobre la màquina de vapor ([com_eren](#)), a la pàgina de murals virtuals ([mural](#)), i a un vídeo ([vídeo](#)). L'activitat es pot completar amb un petit viatge amb tren de vapor. Hi ha dues línies que ofereixen servei a les escoles: Martorell-Monistrol (www.eltrendevapor.cat) i Lleida-la Pobla de Segur (<http://www.lleidatur.com/cat/rutatrenvapor.html>).

Valorem el llibre

Finalment, farem la valoració de tot el procés i elaborarem alguna producció pròpia de caire creatiu, a partir de tot el treball fet fins ara.

13. En aquest apartat, de manera individual, l'alumnat ha fer la crítica del llibre, amb l'ajut d'una taula. Després, aquesta crítica es pot posar en comú en petit o en gran grup.

14. La valoració que es demana en aquest cas és la feina feta. També és de resposta individual i constitueix una autoavaluació del procés.

Fem les nostres creacions

15. La darrera proposta d'activitat és de caire obert i suggereix que, aprofitant les eines de l'adreça www.edu365.cat/crea, elaborem una creació pròpia: còmic, llibre digital, clip de vídeo, etc. El mestre decidirà l'eina i la proposta més adients.

BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

1. General

- BARCENA, Carlos. «Michael Ende, un hacedor de fantasías». *CLIJ* [Barcelona] (1992), núm. 37; p. 18-21.
- ENDE, Michael. «¿Por qué escribo para niños?». *CLIJ* [Barcelona] (1992), núm. 37; p. 22-29.
- OLIVARES, Juan Carlos. «Michael Ende, el escritor de los niños-adultos». *CLIJ* [Barcelona] (1995), núm. 78; p. 19-23.
- GARRALON, Ana. «Michael Ende o la realidad en la fantasía». *Imaginaria*. (1999), núm. 8. <http://www.imaginaria.com.ar/00/8/ende2.htm>
- Web sobre Michael Ende i la seva obra (en alemany) www.michaelende.com
- Biografia de M. Ende: http://www.xtec.cat/recursos/lit_inf/dossiers/ende/bio.htm

2. Altres propostes didàctiques

Hi ha nombrosos dossiers d'activitats entorn d'aquest llibre, que a hores d'ara ja ha esdevingut un clàssic de la literatura infantil. Us en citem dos:

- ANGUERA, M.; CASAS, T.; SALINAS, P. *L'aprenentatge a través de la lectura. En Jim botó i en Lluc el Maquinista*. Seminari de coordinació de biblioteques escolars. Servei Educatiu Baix Llobregat-6. http://www.xtec.cat/crp-baixllobregat6/mesv/libres/Jim_Boto.pdf
- *En Jim Botó i en Lluc el maquinista. Guia de lectura*. Pla lector de l'editorial La Galera. (Cal donar-se d'alta com a mestre en actiu.) http://escolar.text-lagalera.cat/pla_lector/